

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เทพแห่งการศึกษาไทย

ศธ 0512 6.9

ป2546

ครั้งที่ 18

ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย

ปาฐกถา

ศาสตราจารย์ ท่านผู้หญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา

พุทธศักราช ๒๕๔๖

ครั้งที่ ๑๘

เรื่อง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เทพแห่งการศึกษาไทย

โดย

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒๕๔๖

ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เกษม วัฒนชัย.

ปาฐกถา เรื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เทพแห่งการศึกษาไทย. - กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๖.

๔๐ หน้า.

๑. เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ, ๒๕๔๔-

I. ชื่อเรื่อง

๙๒๙.๗๐๙๕๕๙๓

ISBN 974-13-2619-7

ลิขสิทธิ์ของคณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๒๕๔๖ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

รายได้บำรุงการศึกษาคณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดทำโดย

ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

โทรศัพท์ - โทรสาร ๐-๒๒๑๔-๒๕๒๙

ราคา ๓๕ บาท

เลขที่บัญชี ๐๐๐ ๕๓๖

ในเดือนปี ๑๔ สิงหาคม ๒๕๔๖

คำนำ

ปราชญ์ศาสตราจารย์ ท่านผู้หญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา เป็นปราชญ์ที่จัดขึ้นเนื่องในวันคล้ายวันสถาปนาคณะครุศาสตร์ ๑๐ กรกฎาคม ของทุกปี นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๒๔ เป็นต้นมา เพื่อระลึกถึงและประกาศเกียรติคุณ ศาสตราจารย์ ท่านผู้หญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา ผู้ก่อตั้งคณะครุศาสตร์

ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๖ นี้ สมาจุपालงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติในฐานะที่ทรงเป็นนักครุศาสตร์ ผู้เยี่ยมไปด้วยวิชาการ คุณธรรมและความคิดอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่แผ่นดินไทยอย่างใหญ่หลวง ในการจัดปราชญ์ ศาสตราจารย์ ท่านผู้หญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา ปีนี้ จึงกำหนดหัวข้อ “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี: เทพแห่งการศึกษาไทย” โดยได้รับเกียรติอย่างสูงจาก ฯพณฯ ท่านองคมนตรี ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย ในการแสดงทัศนะเกี่ยวกับพระราชดำริและราชกรณียกิจสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงมุ่งมั่นพัฒนาการศึกษา โดยมีเป้าหมายที่จะสร้างคนให้มีความรู้ที่สามารถสร้างคนให้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูงขึ้น สร้างชาติให้อยู่อย่างมีความสุขและรุ่งเรือง

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอขอบพระคุณ ฯพณฯ ท่านองคมนตรี ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย ผู้รังสรรค์ปราชญ์ครั้งนี้ให้เป็นปราชญ์พิเศษ อันควรแก่วาระและโอกาส ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพจน์ อัครวิรุฬหการ ผู้เรียบเรียงบทความสุดดี เฉลิมพระเกียรติคุณสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รวมทั้งทุกท่านที่มีส่วนร่วมดำเนินการในการจัดพิมพ์ปราชญ์ครั้งนี้ จนทำให้หนังสือสำเร็จสมบูรณ์พร้อมที่จะเผยแพร่พระเกียรติคุณด้านการศึกษาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ให้ปรากฏไพศาลในวงวิชาการสืบไป

(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ ลินลารัตน์)

คณบดีคณะครุศาสตร์

ปาฐกถา เรื่อง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เทพแห่งการศึกษาไทย

ท่านผู้หญิงทูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อุฎฐยา ที่เคารพอย่างยิ่ง ท่านคณาจารย์ และนิสิตผู้มีเกียรติ ตอนที่ได้รับทาบทามให้มาพูดเรื่องนี้ก็มีความวิตกอยู่พอสมควรว่า การนำเสนอนี้จะลงในจุดไหนดีจึงจะเป็นประโยชน์ต่อท่านทั้งหลาย เพราะว่าพระราชภารกิจของสมเด็จพระเทพรัตนฯ ในเรื่องทางการศึกษานี้มีมากมายเหลือคณานับ ที่จริงผมได้นำเสนอแนวคิดที่กระทรวงศึกษาธิการว่า น่าจะมีทีมสักทีมหนึ่งของผู้รู้ผู้เล่นทางด้านการศึกษา ทำวิจัย วิเคราะห์วิจัย ทั้งพระราชดำริเรื่องการศึกษาและพระราชกรณียกิจเรื่องการศึกษา ก็จะเป็นประโยชน์มากสำหรับผู้บริหารการศึกษา จะเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าเหลือเกิน และได้ข่าวว่ากำลังทำกันอยู่แต่ไม่ทราบว่าเสร็จเมื่อไรนะครับ พระราชดำริและพระราชกรณียกิจของพระองค์ท่านในเรื่องการศึกษานี้ จริงๆ ก็เป็นประสบการณ์ของพระองค์ที่สั่งสมกันมานานับ ๒๐ กว่าปี และเป็นพระราชกรณียกิจทางด้านการศึกษาไม่เฉพาะประเทศเรา ถ้าจะแบ่งพระราชดำริและพระราชกรณียกิจทางด้านการศึกษาของพระองค์ท่านคงจะมี ๓ ระดับด้วยกัน อันที่ ๑ คือในส่วนที่เกี่ยวข้องกับในประเทศไทยซึ่งเป็นหัวข้อวันนี้ที่กำหนดให้ หัวข้อบอกว่า สมเด็จพระเทพรัตนฯ : เทพแห่งการศึกษาไทย ซึ่งผมจะโฟกัส (focus) เฉพาะตรงนั้นนะครับ แต่นอกจากนั้นในหัวข้อที่สอง ทรงมีบทบาททางด้านการศึกษาในประเทศเพื่อนบ้านอีก อย่างน้อยที่เป็นรูปธรรม เป็นกิจกรรม และเป็นโครงการก็อีก ๓ ประเทศ

นะครีบ คือ ประเทศลาว เขมร และประเทศพม่า อย่างที่พวกเขาได้รับทราบข่าว เป็นระยะๆ แต่ว่าจริง ๆ ชาวไม่ได้ลงลึกว่าหมายความว่าอย่างไร และมีความสำคัญอย่างไร ระดับที่สาม เป็นเรื่องเกี่ยวกับระดับองค์กรนานาชาติ นะครีบ ไม่ว่าจะเป็น UNHCR องค์กรที่ดูแลผู้พลัดถิ่น ผู้ลี้ภัยต่าง ๆ ซึ่งประชุมกันที่ เจนีวา พระองค์ท่านก็ทรงเป็นประธานในที่ประชุม และตั้งใจยในในที่ประชุมว่า ในโลกนี้มีผู้พลัดถิ่นมากมายไปหมด ด้วยสาเหตุต่างๆ กัน ผู้พลัดถิ่นก็มีหลากหลายคิดไปด้วย จะมองอนาคตหลากหลายผู้พลัดถิ่นอย่างไรที่จะให้เขาเติบโตมาได้รับการศึกษาและมีอาชีพ อันนี้เป็นโจทย์ที่สำคัญที่ต้องช่วยกัน พระองค์ท่านก็ทรงมีบทบาทตรงนี้สำคัญมากเลยนะครีบ อีกองค์กรหนึ่งก็คือ UNESCO นี่ก็ได้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จฯ ไปยังทวีปอาฟริกา เพื่อให้พระราชทานพระราชดำริในการศึกษาของประเทศเหล่านั้น และอีกองค์กรหนึ่งก็คือ WHO องค์กรอนามัยโลก ซึ่งมีส่วนรับทราบพระราชกรณียกิจทางด้านการศึกษาในถิ่นทุรกันดารในประเทศไทยที่พระองค์ท่านทรงปฏิบัติมาเป็นสิบๆ ปี และถือว่าเป็นโมเดล (model) สำหรับการศึกษาประเทศอื่นได้ด้วย นับเป็นสามระดับด้วยกันคือ ในประเทศไทย ในประเทศเพื่อนบ้าน และนานาชาติ

ทีนี้ถ้าจะมาพูดกันในประเทศไทย เรื่องการศึกษาไทย ในหัวข้อวันนี้ก็ต้องกราบเรียนว่า ทรงมีส่วนในการจัดการศึกษาทุกประเภท และทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็น การศึกษาเด็กเล็ก การศึกษาขั้นประถม ชั้นมัธยม การศึกษาอาชีวศึกษา อุดมศึกษา การศึกษาของสงฆ์ ทั้งในเมืองใหญ่เมืองเล็ก และที่ผมจะพูดในวันนี้คือ ในถิ่นทุรกันดารสำหรับผู้ด้อยโอกาส เหตุที่นำเรื่องนี้มาพูดโดยเฉพาะก็เพราะว่าเวลาจำกัดก็ส่วนหนึ่ง แต่ที่สำคัญคือ ในส่วนนี้ผมได้มีโอกาสตามเสด็จฯ ไปตามโรงเรียนต่างๆ ได้เรียนรู้ ต้องกราบเรียนว่าได้เรียนรู้ถึงโครงการต่างๆ ในการจัดการศึกษาในถิ่นทุรกันดาร ผมเองพูดกับผู้ที่มีส่วนในการรับผิดชอบการจัดการศึกษาไทยว่า จะหาใครที่มีวิสัยคิด มีวิสัยทัศน์ และลงมือทำแล้วได้ผลจริงอย่างที่พระองค์ท่านได้ทรงมีพระเมตตาต่อพสกนิกร ผมยังหาไม่พบ มีแต่พระองค์ท่านที่ทรงเป็นแบบอย่างให้นักการศึกษา ครูบาอาจารย์ได้อย่างดียิ่ง เพียงแต่ว่าเราจะต้องศึกษาให้ลึกซึ้งมากกว่าที่ผมมาพูดในวันนี้ แล้วนำมาวิเคราะห์วิจารณ์กัน และ

นำมาหารูปแบบกันก็จะเป็นประโยชน์มหาศาล เราไปเรียนวิชาบริหารการศึกษาที่เขียนโดยชาวตะวันตกกันมาก และเราก็ถือว่าอันนั้นถูกต้องเป็นตำรามาตรฐานทำไมเราไม่เรียนรู้จากพระราชกรณียกิจของพระองค์ท่านทางด้านการศึกษา เพราะว่าอันนี้ ในความเห็นของผม การศึกษาในถิ่นทุรกันดารตรงต่อปัญหาของประเทศมากกว่าด้วยซ้ำไป และพิสูจน์แล้วใน ๒๐ กว่าปีนี่ น่าจะเป็นตำราทางการศึกษาของถิ่นทุรกันดารที่ดีที่สุดในโลกเล่มหนึ่งด้วยกระมัง อาจจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศอื่นด้วยซ้ำไป เพราะได้พิสูจน์แล้ว ได้ทำแล้ว อีกเรื่องหนึ่งที่น่าเสนอในวันนี้ เป็นเรื่องที่ผมไม่กล้าที่จะนำเสนอในวิธีคิดคนเดียว แต่ผมจะอัญเชิญเป็นพระราชดำรัส หรือว่าส่วนหนึ่งที่ทรงบรรยายหรือทรงแสดงปาฐกถาในที่ต่าง ๆ นี้ แล้วนำมาถ่ายทอด ให้ท่านทั้งหลายกันในวันนี้ ส่วนผมจะมีความคิดเห็นเสนอว่ารวมอย่างไร ที่ได้ตามเสด็จฯ พระองค์ท่าน แล้วก็ได้พบเห็นเอง และคิดด้วยสติปัญญาอันไม่มากนักของผมนักจะนำเสนอด้วยนะครับ ผมจะแบ่งส่วนเสนอในที่ประชุมเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรกคือ พระราชปณิธานด้านการศึกษาของพระองค์ท่านเริ่มต้นมาอย่างไร แล้วพระองค์ท่านมองในเรื่องของการศึกษาเป้าหมายการศึกษา แนวทางการศึกษา มองในเรื่องของการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พระองค์ท่านทรงมองอย่างไรซึ่งตรงนี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ บทเรียนของมนุษยาก็คือว่าถ้าเราจะทำอะไรให้ได้ดี ได้กว้างขวาง ได้ยิ่งใหญ่ ต้องมีปณิธาน มีอุดมการณ์ มีแนวคิดที่ถูกต้อง ผมว่าตรงนี้ยิ่งใหญ่มาก ถ้าเราสามารถสืบค้นไปถึงปณิธานว่าบุคคลที่ยิ่งใหญ่คนนั้นเขามีวิธีการอย่างไร ทำอย่างไรในชีวิต วิธีที่ดีที่สุดคือการสืบค้นถึงพระราชปณิธานนั้น ๆ หรือปณิธานของท่านนั้น ๆ นะครับ ลองดูนะครับ อันนี้มาจากหนังสือ มณีพลอยร้อยแสง ขออัญเชิญมาและอ่านให้พวกเราฟัง **ข้าพเจ้าเห็นมาตั้งแต่เด็กว่า การพัฒนาการศึกษา การแพร่ความรู้เป็นเรื่องที่สำคัญมากชาติจะได้ก้าวหน้า และคนที่ได้แพร่ความรู้ก็ได้บุญด้วย** เป็นงานที่เรียกได้ว่าใฝ่ฝันอยากจะทำทีเดียว เมื่อได้อ่านพระราชปณิธานตรงนี้ก็สะท้อนมานึกว่า คนที่เรียกตัวเองว่าเป็นนักการศึกษา คนที่เรียกตัวเองว่าเป็นครูบาอาจารย์ "มีฉันทะ" ในอาชีพนี้อย่างไร ใฝ่ฝันจะทำหรือเปล่า หรือว่าไปไหนไม่ได้ก็มาเรียนครู มันคนละ

เรื่องนะ ถ้าเริ่มต้นโดยปณิธานที่มั่นคงอย่างนี้ เห็นคุณค่าของอาชีพตนเองอย่างนี้ นี่ มันจะให้อะไรต่อมီးอะไรตามมาอีกเยอะแยะ ก็ขอฝากให้ผลิตทั้งหลายซึ่งเห็นนั้ง อยู่หลายท่านในที่นี้ นะครับว่า จะทำอะไรให้เป็นผลสำเร็จในชีวิตนี้ ที่เป็นผลสำเร็จ ให้กับคนอื่นมากๆ ต้องสร้างอุดมการณ์ให้กับตัวเอง ต้องสร้างวิสัยคิดให้กับตัวเอง และต้องมีศรัทธาในอาชีพนั้น ๆ ว่าเราจะทำไปเพื่ออะไร เมื่อเข้ามาสู่อาชีพนี้มันมีความหมายอย่างไร อยากให้เรียนรู้ในพระราชปณิธานของสมเด็จพระเทพรัตนมาตรงนี้ อันนี้เป็นการที่ทรงมองในเรื่องการศึกษา

การศึกษาที่ทรงมองเป็นอย่างนี้ครับ ขออนุญาตอัญเชิญนะครับ *การศึกษาเป็นการทำให้คนมีความรู้และมีคุณสมบัติต่างๆ ไม่ใช่มีความรู้อย่างเดียว มีคุณสมบัติต่างๆ เพื่อช่วยให้คนนั้นอยู่รอดในโลกได้ เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมโดยรวม* ตรงนี้มีเป้าหมายของการศึกษาซ่อนอยู่ในนี้ด้วย และมีทั้งวิธีการด้วย จะให้การศึกษาด้วยวิธีการอย่างไร ทำให้คนมีความรู้และคุณสมบัติต่างๆ ทำไปเพื่ออะไร เพื่อให้เขาอยู่รอดในโลกได้ เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม เพราะฉะนั้นถ้าท่านเลือกที่จะดำเนินอาชีพครู สิ่งที่ท่านให้กับนักเรียนของท่านไม่ใช่ให้เพียงความรู้เฉย ๆ ต้องให้คุณสมบัติต่างๆ เพื่อให้เขาเป็นอะไร เพื่อให้เขาอยู่รอดในโลกได้ เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนครอบครัว ไม่เบียดเบียนสังคม พุดกันในทางตรงกันข้าม พุดกันในเชิงลบ บอกกันว่าไม่เบียดเบียนใคร ไม่ใช่ไปฟังคนโน้นคนนี้ แล้วไปประพฤติในสิ่งที่ไม่ดีไม่งามอะไรที่ในโลกนี้ไม่ยอมรับ เพราะฉะนั้น ตรงความหมายของการศึกษานี้ ที่ท่านทรงให้ไว้ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๔ นี้ *การศึกษาเป็นการทำให้คนมีความรู้และมีคุณสมบัติต่างๆ* นี่เป็นประโยคเดียวกันนะ ต้องใส่ให้หมด ส่วนอันนี้เป็นปลายทางที่ว่า ทำให้เขาอยู่รอดในโลกได้ ทำให้เขาเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม เพราะฉะนั้นความรู้ที่เราให้เขาไปนี้ ความรู้ที่เราให้ลูกศิษย์เราเนี่ยเราต้องถามว่ามันเป็นความรู้เท่า พอหรือยังที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม หรือเรา

ต้องสร้างคุณสมบัติต่าง ๆ ตรงนี้ด้วย โรงเรียนระดับประถม มัธยมที่ประสบความสำเร็จในโลกนี้ ไม่ได้ให้ความรู้ตามหลักสูตรเท่านั้น เขาจะสร้างตามภาษาฝรั่งที่เรียกว่า Characters จะต้องสร้างบุคลิกลักษณะของบุคคลผู้จบโรงเรียนของเขาด้วย ถ้าถามว่าโรงเรียนวชิราวุธสร้างบุคคลเพื่อออกมาเป็นอะไรให้แก่วงศ์มนตรีจะมีคำตอบอันหนึ่ง ไปถามโรงเรียนอัสสัมชัญสมัยเก่าๆ โบนันจะครีว่าเขาดังโรงเรียนขึ้นมาเพื่ออะไร และลองถามโรงเรียนสวนกุหลาบสิว่า ดั้งโรงเรียนมาเพื่ออะไร และลองถามโรงเรียนอีก ๔๐,๐๐๐ โรงเรียนว่า ที่ท่านมาบริหารโรงเรียนนี้ ท่านต้องการที่จะให้อะไรแก่ลูกศิษย์ของท่านรุ่นแล้วรุ่นเล่า ก็ความรู้ใช่ไหม เพื่อให้ไปสอบเอนทรานซ์ได้หรือ เท่านั้นหรือ หรือเราต้องการจะให้ลูกศิษย์ของเราเป็นสุภาพชน เป็นสุภาพบุรุษ และสุภาพสตรีออกไปให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมหรือออกไปไทย ออกไปไกล ให้ความรู้เขาแล้วให้เขาไปไกล ไม่ใช่เป็นประโยชน์ต่อตนเองครอบครัว สังคมโดยรวม ผมว่าตรงนี้ถ้าเรามาวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งจะได้บทเรียนมากมายเลยนะครับ เรามาดูเป้าหมายการศึกษาที่พระองค์ท่านได้พระราชทานไว้ นะครับ ที่โรงแรม PB สมิทลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๔๒ จะขออนุญาตอ่าน **การศึกษา คือการพัฒนาคน พัฒนาชาติ ให้ความรู้ที่สามารถสร้างคนให้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงขึ้น สร้างชาติให้อยู่อย่างมีความสุขและรุ่งเรืองได้ เราพูดว่าจะต้องสร้างคนให้มีความรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทศวรรษหน้านั้น เขาต้องรู้อะไร คำตอบมีให้หลายอย่าง ท่านตอบให้ ๖ อย่าง จะต้องรู้อะไรหนึ่ง อันนี้ไปอยู่ในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้เลยทั้ง ๖ อย่าง ที่ท่านพระราชทาน**

ประการแรก เรียนรู้ให้อ่านออกเขียนได้ จะได้รู้และแพร่ข่าวสารได้ บางคนเรียนแล้วก็ยังไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ก็ต้องฝึกฝนต่อไป อันนี้เป็นจริงในระบบการศึกษาไทยที่ได้ทรงพบมานะครับ โรงเรียนตามชายแดนไม่ได้เหมือนโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ นะครับ จำนวนและคุณภาพครูไม่เหมือนกันกับที่นี่ ทั้งจำนวน ทั้งสิ่งแวดล้อม มันคนละเรื่องเลยจากที่พระองค์ท่านได้ทรงประสบมาจากชายแดน

ของประเทศ เด็กจบป.๔ ป.๖ แล้วอ่านหนังสือไม่ได้ก็มี บางคนเรียนไปแล้วยังไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ก็ต้องฝึกฝนต่อไป เดียวผมจะมีตัวอย่างระบบการศึกษาที่ทรงจัดขึ้นมาสำหรับโรงเรียนชายแดน เพราะว่าในระบบของกระทรวงศึกษาเองทำไม่ได้ตามนี้ ต้องเสริมกัน ไม่ได้ไปทดแทนนะครับ เสริมกัน

ประการที่สอง เรียนรู้ให้มีอาชีพ คือ สามารถทำงานให้เลี้ยงตัวเองได้ มีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ รู้จักปรับปรุงพัฒนาความรู้ของตนให้ดีขึ้น ตอนหลัง ๆ จะมีการเสนอการจัดการศึกษาสำหรับผู้ยากไร้ ไม่ได้สอนว่าการสอนให้จบป.๖ ม.๓ หรือม.๖ นี้พอ เพราะทรงเห็นว่ามีหลายคนไม่มีโอกาสเรียนต่อ ไม่ได้เรียนต่อ ไม่มีความรู้ และไม่ได้มีทักษะอาชีพได้เลย นี้ออกไปในทางโลกก็เป็นหมาทางตัวนอีกแบบหนึ่ง อย่างที่พระพุทธทาสได้กล่าวว่า **เรียนเฉพาะทางโลก ไม่เรียนทางธรรม ก็เป็นหมาทางตัวนอีกแบบหนึ่ง** แต่ระบบการศึกษาไทยขณะนี้ให้ใบความรู้ให้ใบ รบ. แต่เรียนต่อไม่ได้เพราะออกมาก็เค้าง ไม่สอนวิชาชีพเลย ไม่ได้สอนให้รักที่จะทำงาน ขณะนี้เราไม่ได้สอนให้ลูกศิษย์ลูกหลานของเรานั้น ประมาณสิบล้านคนที่อยู่ในระดับประถมฯ และมีขมา มา ได้รู้จักทำงาน รู้สึกมีเกียรติที่ได้ทำงาน ระบบการศึกษาทำให้เขาหนีบโหยงไปหมด ทำอะไรก็ไม่เป็น แม้แต่จบมหาวิทยาลัยก็ยังไม่อยากทำงาน เรียนรู้ให้มีอาชีพ สามารถทำงานด้วยตนเองได้ ให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ จะปรับปรุงพัฒนาความรู้ของตนเองให้ดีขึ้น

ประการที่สาม รู้จักดำรงตนให้สมฐานะความเป็นมนุษย์ ข้อนี้พูดเป็นรูปธรรมสรุปสั้น ๆ ว่า ให้อยู่อย่างสมคุณค่าของความเป็นมนุษย์ มีศักดิ์ศรี ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ รู้จักใช้ชีวิตให้มีคุณค่า ใช้สติคิดพินิจในการดำรงตน เป็นความรู้ที่จะเอามาประกอบวิชาชีพโดยตรงไม่ได้ แต่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวัน ข้อ ๓ นี้ หมายถึง สร้างนักเรียนนักศึกษาหรือนิสิตนักศึกษาทุกหลักสูตรให้เป็นคน จบหมอบแต่ขอให้เป็นคนด้วย ขอให้จบวิชาคนด้วย จบวิศวะ ขอให้จบวิชาคนด้วย จบศึกษาศาสตร์ ขอให้จบวิชาคนด้วย ดำรงตนให้สมกับฐานะความเป็นมนุษย์ สมคุณค่าความเป็นมนุษย์ มีศักดิ์ศรี ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ รู้จักใช้ชีวิตให้มีคุณค่า

ตอนนี้รัฐบาลกำลังพยายามแก้ไข เด็กเรากำลังใช้ชีวิตในแต่ละวันอย่างไม่มีความค่าตัว เลขที่เราารู้แล้วก็คือว่า ตัวเลขที่สำนักงานสถิติแห่งชาติทำไว้เมื่อปีกลายว่า เด็กไทยผู้ใหญ่ไทย และคนแก่ไทยอ่านหนังสือวันละกี่นาที โดยเฉลี่ยนี่ก็คือ วันละ ๓-๔ นาที ยิ่งแก่ยิ่งอ่านมากกว่าเด็ก คือเด็กนี้อ่านน้อยกว่าคนแก่ ซึ่งจริงๆ แล้วเด็กน่าจะอ่านหนังสือมากกว่าคนแก่นะ แต่เด็กไทยนี้อ่านน้อยกว่า และอีกข้อมูลหนึ่งก็คือว่า เด็กไทยตั้งแต่ ประถม มัธยมต้น และมัธยมปลายนี้ โดยเฉพาะเด็กไทยในเมืองนี้ ใช้ชีวิตดูทีวี ไม่ต่ำกว่า ๒ - ๓ ชั่วโมงต่อวัน อันนี้ตัวเลขจากกลุ่มงานวิจัยของกลุ่มหมอจันทร์เพ็ญ ซูประภาวรรณ ทำวิจัยระยะยาว เรื่องการเลี้ยงดูเด็กและเรื่อง ของสถานะของครอบครัวไทยในปัจจุบันแสดงว่า ไม่รู้จักใช้ชีวิตให้มีคุณค่า

ประการที่สี่ การมีคุณธรรมกำกับความรู้ ขอให้สังเกตว่าพระองค์ท่านใช้ คำว่าการมีคุณธรรมกำกับความรู้ นะครับ ไม่เหมือนกับบางมหาวิทยาลัยบอกว่า ความรู้คู่คุณธรรมใช่ไหม ให้ความรู้คู่คุณธรรม แต่อันนี้ท่านรับสั่งให้มีคุณธรรม กำกับความรู้ เพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมนี้ได้ เช่น การไม่เอาเปรียบกันจนเกินไป การปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ การมีวินัยในตนเอง และมีการดำรงชีวิต อย่างมั่นคงปลอดภัย เรื่องนี้เป็นความรู้ที่มีความจำเป็นสำหรับทศวรรษหน้าเช่นกัน ท่านใช้คำว่า การมีคุณธรรมกำกับความรู้

ประการที่ห้า ลูกหลานเราในทศวรรษหน้านี้ต้องรู้อะไรอีก ที่พระองค์ท่าน รับสั่งถึงก็คือ ต้องสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ มีความเข้าใจผู้อื่น ในสังคม ปัจจุบันมีแต่คนเรียกร้องให้ผู้อื่นเข้าใจเรา ขอให้เข้าใจผม ขอให้เข้าใจฉันบ้างสิ ขอให้เข้าใจลูกบ้างสิ แต่ท่านบอกว่า **มีความเข้าใจผู้อื่น สามารถจัดหรือลดความ ขัดแย้ง ซึ่งเป็นฐานเบื้องต้นที่สามารถแก้ไขข้อขัดแย้งและสร้างสันติภาพทั้งระดับ ประเทศ และระดับประชาคมระหว่างประเทศต่อไป**

และประการสุดท้ายที่การศึกษาสำหรับคนรุ่นต่อไปและทศวรรษหน้า ตาม ที่ได้รับสั่งถึงก็คือ **ต้องรู้จักประหยัด และใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ** ตรง คำว่า รู้จักประหยัดนี้เราได้ยินจนบ่อยแล้ว แต่ว่ามันจะแปลความหมายออกมา

อย่างไร สำหรับเด็กวัยรุ่น สำหรับผู้ใหญ่ สำหรับคนจน สำหรับคนรวย สำหรับคนชั้นกลาง จะแปลว่าอะไรคำว่าประหยัดนี้ ผมฝากให้ไปคิดนะครับ สำหรับผู้ที่มีหน้าที่เป็นพ่อเป็นแม่ สำหรับผู้ที่มีหน้าที่เป็นลูกเป็นหลานอยู่ที่นี่ต้องทำอะไร ประหยัดนี้ สำหรับครูบาอาจารย์ที่สอนลูกศิษย์ว่าประหยัดนี้ จะสอนเขาอย่างไร จะเริ่มต้นตรงไหน คำว่า **ประหยัด** นี้ หรือคนที่จะสอนตนเอง เราทุกคนสอนตนเองว่าถ้าเราประหยัดนี้จะมีวิธีอย่างไร หรือทำอะไรเราถึงจะประหยัดได้ ประหยัดทรัพย์ากรธรรมชาติด้วยเป็นเรื่องสำคัญของทศวรรษ ศตวรรษ หรือ สหัสวรรษหน้า ที่ประชากรมีแต่จะเพิ่ม ทั้ง ๆ ที่ทรัพยากรธรรมชาติไม่ได้เพิ่มไปด้วย หรือเพิ่มแต่ช้ากว่าจำนวนประชากร

ตรงนี้ก็ เป็น ๖ เรื่องด้วยกัน ๖ เรื่องที่รับสั่งถึงว่าควรจะมาพูดกันว่า การศึกษานี้ควรจะรู้อะไรอีก นอกเหนือจากความรู้ที่อยู่ในหลักสูตร ผมคิดว่า ตรงนี้อาจจะทำให้มาพูดกันบ่อยๆ ให้มาวิเคราะห์กันบ่อยๆ ว่าการศึกษาคือ การพัฒนาคน พัฒนาชาติ แล้วมันคืออะไร เนื้อหามันคืออะไร

ผู้เรียนคือศูนย์กลางการเรียนรู้ด้วย สุ จิ ปุ ลิ ซึ่งหลายท่านคงทราบแล้ว ท่านรับสั่งถึงเรื่องนี้ สุ จิ ปุ ลิ ท่านพระราชทานไว้ที่เดียวกัน ๒๕๔๒ ที่โรงแรม สมิทลา แนวโน้มการจัดการศึกษาในทศวรรษหน้าอีกอย่างหนึ่งที่ได้ยินคือการให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ใน ๒-๓ วันนี้ ไปที่ไหน ทุกคนก็พูดให้ฟังถึงเรื่องนี้ แต่ก็ไม่ได้อธิบายอะไร เข้าใจว่าเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาที่ให้เด็กเป็นศูนย์กลางนี้เป็นสิ่งที่สอนกันมานานแล้ว ตอนข้าพเจ้าเด็กๆ ก็เคยได้รับการศึกษาแบบนี้ คือครูเอาใจใส่ส่งเสริมให้เด็กนักเรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยการใช้ สุ จิ ปุ ลิ ไม่รู้มีลิตที่ นั่งฟังอยู่จึกหรือเปล่า สุ จิ ปุ ลิ รู้ใช่ไหมครับ อื่น..... ตีมากเลย เดี่ยวลองดูสิว่าพระองค์ท่านขยายความว่าอย่างไร เพราะว่า พระองค์ท่านจะขยายความเรื่อง สุ จิ ปุ ลิ ในสมัยโบราณนี้ แล้วโยงมาถึงสมัยใหม่ โยงมาให้เลยว่า สุ สมัยโบราณคืออะไรสมัยนี้คืออะไร จิ สมัยโบราณคืออะไรสมัยนี้คืออะไร ปุ ลิ คืออะไร

สุ สุตมยปัญญา คือปัญญาที่เกิดจากการฟัง ในที่นี้ขอตีความว่า การฟัง คือ การรับสาร หรือ สารแห่งปวง รวมทั้งการได้รู้ได้เห็นและการอ่านหนังสือ ที่จริงหนังสือน่าจะยังเป็นสื่อหลักสื่อหนึ่งที่ทำให้ความรู้ความบันเทิง ปัจจุบันนี้มีสื่ออื่น ๆ อีก เช่น โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ออนไลน์ ซึ่งเป็นสื่อ ๒ ทาง เพราะฉะนั้น คำว่า สุ หรือ สุตมยปัญญานี้ พระองค์ท่านดึงจากโบราณมาถึงปัจจุบัน คนที่ไม่เข้าใจแล้วมองต่างไปปี อาจจะมีมอง สุ จิ ปุ ลิ เมื่อ ๒๔๔๕ แล้วก็ไม่มียอมมาถึงวันนั้นะครับ ไม่ยอมมาถึง ๒๕๔๖ แล้วก็มานั่งเถียงกันว่ามันเป็นเรื่องโบราณ แต่พระองค์ดึงมาว่าเป็นเรื่องเดียวกัน หลักการเดียวกัน เป็นแต่เพียงว่าองค์ประกอบหรือสื่อต่าง ๆ มันต่างกันไปตามนั่นเอง

จิ คืออะไร จิ คือ จินตมยปัญญา คือปัญญาที่เกิดจากการคิด เมื่อก็คือปัญญาที่เกิดจากการฟังก็ดี การอ่านก็ดีนะครับ โดยสื่อต่าง ๆ ตั้งแต่หนังสือ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ออนไลน์ จิ ก็คือปัญญาที่เกิดจากการคิด คิดในที่นี้ไม่ได้คิดส่งเดช แต่ต้องค้นคว้า หรือมี สุ มาก่อนจึงจะมี จิ ได้ แล้วใช้ปัญญาไตร่ตรองว่าอะไรควรเป็นอะไร เป็นการกรองอีกทีว่าที่เราได้ สุ มานั้น เป็น สุ ถูก หรือ สุ ผิด เป็นการหัดใช้เหตุผลวิเคราะห์เพื่อให้มีปัญญาแหลมคมและเพิ่มพูนมากขึ้น เพราะฉะนั้นท่านจะโยง สุ กับ จิ เข้าด้วยกัน

ปุ คือ ปุจฉา แปลว่า ถาม เมื่อมี สุ และ จิ ต้องมี ความปรารถนาหาคำตอบเพิ่ม คือเมื่ออ่านแล้ว เมื่อฟัง และเมื่อคิดแล้วให้ถาม จึงจะทำให้มีปัญญาแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น แนวโน้มทศวรรษหน้า ปุ เป็นเรื่องสำคัญ ไม่ใช่รู้จากการบรรยายเฉย ๆ ต้องบรรยายไปพลาจ ถามไปพลาจด้วย ที่จริงเรื่องของการรู้จักถามมีส่วนมากเมื่อเราสอนลูกศิษย์เราหรือเมื่อเราจัดสอบวัดผล เราต้องให้เด็กรู้จักตอบ แต่แนวการศึกษาทางตะวันตกนี้ มีความคิดที่ว่าต้องให้เด็กรู้จักถามก่อน ที่จริงวันหลังอาจจะประเมินให้เด็กผ่านหรือไม่ผ่านโดยการให้เด็กออกข้อสอบแล้วให้ครูสอบตีใหม่ครับ อ้าวทางโน้นบอกว่าดี ทางเด็ก ๆ บอกว่าดี (หัวเราะ) เพราะคนที่ออกข้อสอบวิชาได้ต้องรู้เนื้อหาวิชาอย่างลึกซึ้งถูกไหมครับ ถึงจะออกข้อสอบได้

เหมือนอาจารย์ทั้งหลายออกข้อสอบอยู่ตอนนี้ คราวนี้ถ้าทำอย่างไรให้เด็กรู้จักถามละก็ต้องให้เด็กฝึกซึ่งหลังจากที่อ่านมาแล้ว ฟังบรรยายมาแล้ว แล้วเอาไปคิดมาแล้ว เอาไปคิดแล้ว และก็ตั้งคำถามต่อไป พระองค์ท่านบอกว่าเพื่อให้ปัญญาออกเงย ยิ่ง ๆ ขึ้น

ตัวสุดท้าย **ล** คือ **ลิขิตหรือจดบันทึก** อันนี้ท่านก็โยงมาถึงปัจจุบันเหมือนกัน จดบันทึกเมื่อได้คำตอบหรือข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้ว คือ สุ จิ ปุ แล้วถามแล้วตอบแล้วจนกระทั่งกระจ่างในใจตนเองแล้วในการเรียนรู้ กระจ่างในเรื่องที่ตนเองเรียนรู้แล้วฟังก็แล้ว อ่านก็แล้ว นะครับ จินตนาการมาทบทวนใคร่ครวญ ดู สร้างหลักความรู้ องค์กรความรู้ สร้างแก่นแกนความรู้ในสมองของผู้เรียนแล้ว ผู้เรียนก็ตั้งคำถาม ตอบคำถาม แล้วจดบันทึกความรู้ความเข้าใจ ต่อมาคำว่า จด ก็ขยายออกไปในลักษณะของการพิมพ์ด้วย การทำฐานข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ หรือ computer database ก็ถือเป็นการ **ล** อย่างหนึ่ง การจดนั่นถือว่าการจดเพื่อให้เราเอง และเพื่อให้คนอื่นเอาไปศึกษาและรู้ต่อด้วย เต็มที่มีแนวโน้มว่า ความรู้ต่าง ๆ นั้น คนเดียวทำไม่ได้ ต้องใช้เวลานานหลายชั่วโมง หรือหลายคนช่วยกัน

คราวนี้มาถึงแนวทางการศึกษาที่ทรงบรรยายไว้ เมื่อ ๒๕๓๑ เรื่องแนวทางการศึกษา ๑๐ กว่าปีมาแล้ว **แนวทางการศึกษาที่ดี ที่ข้าพเจ้ายึดถือ ก็ยังเป็นแนวเก่า ๆ ที่ถือกันมาหลายสิบปี เป็นแนวทางที่ได้ทราบมาตั้งแต่เด็ก และคิดว่าดี คือ การสร้างคนให้สมบูรณ์นั้นต้องเน้นความสำคัญ ๔ ด้านด้วยกัน** เต็มนี้ท่านก็ยังยึดอยู่ เวลาไปจัดการศึกษาของโรงเรียนประเภทต่าง ๆ นี้ พระองค์ท่านก็ยังใช้แนวนี้อยู่ นะครับ พุฒมาแล้วก็อ่อนกันทุกคนเพราะเป็นแนวเก่าที่เรารู้แต่ไม่ได้เอามาใช้ ก็อย่างที่ว่า เพราะเราต้องเอา standard textbooks ของฝรั่งเป็นหลัก

พุทธิศึกษา หมายถึง การศึกษาเนื้อหาความรู้วิชาการที่มีหลากหลาย แต่ละสาขา มีวิธีการ สุ จิ ปุ ลิ พุทธิศึกษาเป็นความรู้ เป็น Knowledge text

จริยศึกษา คือการสอนให้มีคุณธรรม คุณธรรมนั้นไม่ใช่เน้นหนักท่องจำคุณธรรมทางศาสนาที่สำคัญ คือการปลูกฝังคุณธรรมในชีวิตประจำวัน ตรงนี้ขยายความได้ว่า การสอนคุณธรรมไม่ได้สอนให้เด็กได้ท่องแล้วออกข้อสอบแล้วตอบถูก พรหมวิหาร ๔ คืออะไร เด็กก็ตอบ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา แต่แปลว่าอะไรไม่รู้ แปลได้แต่แปลไม่รู้ เมตตาแปลว่าทำให้คนอื่นมีความสุข แล้วแปลว่าอะไรไม่รู้ เคยใช้ไหม ไม่ทราบ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับชีวิตผมครับ รู้แต่ว่าเรียนไปเพื่อไปสอบเท่านั้นเอง คือเรียนเพื่อรู้ว่าเรียน แต่ไม่ได้เอาไปใช้ แต่ถ้าบอกว่าการสอนคุณธรรมเป็นการปลูกฝังในชีวิตประจำวัน เพราะฉะนั้นครูต้องแม่นเรื่องหลักศีลธรรม หลักคุณธรรมแล้วแม่นในการที่เอาหลักคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน จริงๆตรงนี้ผมอาจจะเสริมเพื่อที่จะได้เห็นให้ชัดขึ้นนะครับ และต้องขอยกยี้ ที่จริงทุกศาสนาดีหมด ผมเคยเรียนในที่หลายแห่งว่า พระธรรมปิฎก กล่าวว่า ถ้าเราเอาหลักธรรมะในศาสนาหลักๆ มาเทียบเคียงกันนี้ จะมีหลักธรรมะที่เหมือนกันอยู่ ๓ ข้อหลักๆ ข้อแรกคือ ทุกศาสนาให้ความสำคัญกับความสัตย์ ความจริง ทุกศาสนา ศาสนาทุกองค์สอนเรื่องความสัตย์ ความจริง ห้ามเรื่องพูดปด พูดโก่ง ขี้โกงอย่างโน้น อย่างนี้ ข้อสองก็คือ ทุกศาสนาสอนให้เห็นคุณค่าของชีวิตมนุษย์ หรือแม้แต่ชีวิตของสัตว์ อย่างศาสนาพุทธ แม้แต่ชีวิตของสัตว์เราก็ไม่เบียดเบียน อันที่สามคือ ความรักความเมตตา นี่ทุกศาสนามีหมดทั้ง ๓ ข้อ แต่ที่ผมขออนุญาตมาพูดถึงเรื่องการปลูกฝังจริยธรรมในชีวิตประจำวันก็คืออยากจะชี้ให้เห็นว่า โดยเฉพาะศาสนาพุทธนี้ ถ้าเราศึกษาพุทธประวัติ พระพุทธเจ้าออกบวชขณะนั้นยังไม่มีศาสนาพุทธ ออกบวชอายุ ๒๙ พรรษา แล้วไปเรียนจากอาจารย์สำนักต่างๆ จนจบหมดแล้ว ก่อนออกบวชเป็นเจ้าชาย กำลังเตรียมพร้อมที่จะเป็นพระราช และชีวิตมีความพร้อมมูลในการเสพ พร้อมมูลในเรื่องความสบาย ในเรื่องคันทา และทรงปฏิเสธรว่าชีวิตอย่างนั้นไม่ได้นำไปสู่ความพ้นทุกข์ก็ออกบวช ออกบวชตอนแรกก็ไปศึกษาตามสำนักอาจารย์ต่างๆ แล้วถึงขั้นลงสุดขั้ว ที่ว่าลองทำทุกกริยาคุณ ก่อนบวชมีความพร้อมมูลพูนสุชนะครับ พอบวชแล้วไปลองอีกด้านหนึ่งคือ ไม่เอาอะไรทั้งนั้นเลย อาหาร น้ำก็อด อดจนกระทั่งแทบแยะ เป็น

ลมไป แล้วก็ระลึกได้ว่า อันนี้ก็ไม่ใช่ทางพันทุกข์เหมือนกัน สองวิธีไม่ใช่วิธีพันทุกข์ ต้องเป็นวิธีกลางๆ เพราะฉะนั้น แนวคิดทางด้านมัชฌิมาปฏิปทาจึงเกิดขึ้น หลังจากนั้นทรงตรัสรู้เมื่อพระชนมายุ ๓๕ พรรษา แล้วสั่งสอนรวบรวมคำสอนต่าง ๆ เป็นแนวทางที่ภาษาพระเรียก ปรียัติ คือเป็นทฤษฎีเป็นพุทธศึกษา เป็นเนื้อหาของศีลธรรมของศาสนาพุทธ ปรียัติเป็นเนื้อหาและอยู่ในพระไตรปิฎก เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าได้ลงมือในชีวิตตนเอง ได้ลองผิดลองถูกหมดแล้ว แล้วทรงตรัสรู้จนพบว่าทางนี้ถูกต้อง แล้วกำหนดไว้ในพระไตรปิฎก พระไตรปิฎกนี้ห้ามแก่ คำสอนศาสนาเขาห้ามแก่ คัมภีร์ไบเบิลเขาก็ห้ามแก่ คัมภีร์กุรอานก็ห้ามแก่ ให้ความรู้ได้ ต่างคนก็ตีความกันมาจนเกิดนิกายต่างๆ ตรงนั้นเรียกว่าพระปรียัติ คือ เป็นเนื้อหาความรู้เป็นเนื้อหาศีลธรรม เป็นที่เมื่อก็บอกว่าพรหมวิหาร ๔ มีอะไรบ้าง แล้วบอกมา อันนั้นคือ ปรียัติ แต่ศาสนาพุทธไม่ได้เกิดจากปรียัติเพียงอย่างเดียว ศาสนาพุทธเกิดจากปรียัติแล้วนำไปสู่ปฏิบัติ ต้องเอาความเข้าใจในหลักปรียัติ มาปฏิบัติ แล้วยังไม่จบ ศาสนาพุทธบอกปฏิบัติแล้วไปปฏิเวธ ปฏิเวธ คือ evaluate ประเมินผลของการปฏิบัติ แล้วถ้าประเมินผลแล้วไม่ได้ตามที่เข้าใจนะ ให้ไปทำความเข้าใจกับปรียัติอีกทีว่าเข้าใจถูกหรือเปล่า แล้วมาปรับการปฏิบัติอีกที เพราะฉะนั้นมันจะมีการพัฒนาดนเองอยู่ตลอดเวลา คือ พัฒนาการความรู้ในเรื่องปรียัติ ซึ่งเราแก้ไขไม่ได้เพราะเป็นหลักธรรมะ ขั้นที่สองเอาไปปฏิบัติ ขั้นที่สาม ประเมินที่ปฏิบัติ อย่างคำสอนทางศาสนาว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เราเข้าใจว่าอย่างไร อันนี้คือปรียัติ เราต้องทำความเข้าใจว่าทำดีหมายถึงอะไร แล้วคำว่า ได้ดี แปลว่าอะไร แล้วทำชั่วคืออะไร ได้ชั่วคืออะไร และเข้าใจถูกไหม นำไปปฏิบัติ แล้วทำดีเป็นอย่างไร โอยทำดีแทบตาย ๒ ชั้นก็ไม่ได้ หัวหน้าภาคก็ไม่ได้เป็น เราก็กต้องกลับไปดูวงจรใหม่ว่าทำไม เมื่อประเมินแล้วไม่ได้นี้ ต้องกลับไปประเมินตนเองว่าตนเข้าใจปรียัติ ได้ถูกต้องหรือเปล่าว่า ทำดีแปลว่าอะไร ทำแล้วได้ดี ความหมายของได้ดีคืออะไร คำว่าได้ดีคือ ๒ ชั้น หรือได้ดีคือได้เป็นหัวหน้าภาค หรืออย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้น ศาสนาพุทธถ้าปฏิบัติจริงก็จะพัฒนาดนเองเสมอไป เพราะศาสนาพุทธเป็นศาสนา ปฏิบัติอย่างที่เขามอบอกกัน แต่ตรงนี้นั้นเป็น ๓ ชั้น คือ ปรียัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ

เพราะฉะนั้นพุทธศาสนาที่สอนว่าทำให้มีคุณค่าในชีวิตประจำวัน อย่าไปหยุดที่ปริยัติ ต้องเอาปริยัติมาสอนให้ลูกศิษย์ของเราได้เข้าใจ เราเป็นครู เราเอามาสอน หรือ เป็นพ่อเป็นแม่เอาปริยัติมาสอนให้ลูกเราเข้าใจ แล้วให้เขาปฏิบัติแล้วได้ผลอย่างไร ให้ช่วยกันคิด

พลศึกษา พระองค์ท่านทรงขยายความเรื่องพลศึกษามาก หมายถึง สุขศึกษา สุขาภิบาล ความสะอาด การกินที่ถูกต้องตามสุขบัญญัติ เป็นการสร้างเสริมร่างกายให้เข้มแข็งด้วยการออกกำลังกาย

อันสุดท้าย **หัตถศึกษา** อันนี้สำคัญ อันนี้ท่านเน้นมาก คือความสามารถใช้มือปฏิบัติงานหัตถกรรมได้ ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีของสำเร็จรูป แต่การรู้จักใช้มือประดิษฐ์สิ่งของนั้นจะช่วยสมองในการสั่งการ ความสัมพันธ์ระหว่างสมองกับมือจะดี หัตถศึกษาพื้นฐาน เช่น งานช่างไม้ เข็มผ้า ไฟฟ้า ช่างกล ล้วนสำคัญต่อชีวิตประจำวันของเรา เมื่อที่ผมกราบเรียนแล้วว่า เด็กไทยสมัยนี้ค่อนข้างหีบห้อย พ่อแม่สมัยนี้ไม่ยอมสอนให้เด็ก ซักผ้า ถูบ้าน หุงข้าว ไม่ยอมพาไปช่วยงานอาชีพของคุณพ่อคุณแม่ เข้าไปโรงเรียนก็ไม่ต้องทำอะไร จะทำงานหัตถศึกษามาส่งครูเดี่ยวแม่ก็ไปซื้อมาส่งครู บางโรงเรียนนะ ไม่ได้พูดถึงโรงเรียนเรา อันนี้ก็ป็นสรุปเรื่องที่ท่านมองเรื่องการศึกษาณะครับ

เรื่องที่สองคือเรื่องของการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส ทรงบรรยายไว้เมื่อ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ เมื่อได้รับหัวข้อก็จดลงในสมุดว่าผู้ด้อยโอกาสจะเป็นใครบ้าง คือทางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร นี้ได้ขอให้ท่านทรงบรรยายเรื่องการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส ท่านบอกว่าเมื่อได้รับหัวข้อก็จดลงในสมุดว่าผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาคือใครบ้าง ขออ่านให้ฟัง เขียนไปเขียนมาได้ ๑๕ หัวข้อ จริงๆ แล้วอาจจะมากกว่า พวกเราลองนึกตอนนั้นะครับว่า ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษามีกี่ประเภท มีกี่หัวข้อ ของพระองค์ท่านทรงนึกได้ ๑๕ หัวข้อ แล้วบอกว่าอาจจะมียากกว่านั้น ท่านบอกว่าผมนี้ไม่ค่อยมีเวลาเลยคิดได้แค่ ๑๕

หัวข้อนี้ ลองดูนะครับ ๑๕ หัวข้อที่ท่านคิดมีใครบ้าง เมื่อคณะครุศาสตร์จะกำหนด เป็นนโยบายหลักว่า คณะนี้อาจจะจัดการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาส จะได้ลด tone ที่ ไปช่วยเด็กอัจฉริยะ และเด็กพรวยนี้ แล้วไปช่วยเด็กด้อยโอกาสมากขึ้น ตอนนีไป โทงก็มีแต่คนเห่อเด็กอัจฉริยะ ลองดูนะครับ เด็กด้อยโอกาสคือใครบ้าง

๑. เด็กที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร บริการทางการศึกษาเข้าได้ยากหรือไม่มีเลย ที่ได้ตามเสด็จพระองค์ท่านนี้ โรงเรียนที่ทรงอุปถัมภ์ส่วนมากจะเป็นโรงเรียนที่ ไม่มีถนนไปถึง ก็ต้องไปเฮลิคอปเตอร์กัน เหนื่อยยากพอสมควร แล้วก็ติดชายแดน ชายขอบ ทั้งชายแดนลาว ชายแดนเขมร ชายแดนพม่า ชายแดนมลายู พระองค์ ท่านเสด็จไปหมด และเป็นถิ่นทุรกันดาร บริการทางการศึกษาเข้าถึงได้ยาก หรือ ไม่มีเลย บางชุมชนที่พระองค์ท่านเสด็จถึงแม้แต่ผู้ใหญ่ก็พูดไทยไม่ได้ อย่างว่าแต่ อ่านออกเขียนได้นะ พูดภาษาไทยยังไม่ได้เลย แต่อยู่ในเขตแดนไทย เป็นคนไทย

๒. ผู้ไม่มีเงินเรียน อันนี้ก็ตีหน้อยแล้ว รัฐบาลกว่ารัฐจะจัดให้ฟรี ๑๒ ปี เรากลับมาเถียงกันว่า ๑๒ บน หรือ ๑๒ ล่างอีกแล้ว

๓. ผู้มีสติปัญญาไม่ดี เห็นไหมละผู้มีสติปัญญาไม่ดีอันนี้ตรงแนวคิดของ ทุกศาสนา ธรรมะสากลมี ๓ ข้อของทุกศาสนาที่เหมือนกัน และข้อสองคือการที่ เห็นคุณค่าของมนุษย์ ทีนี้ถ้าเราเห็นคุณค่าของมนุษย์เราก็จะไม่มีกำแพงใจที่ว่าคน นี้จน คนนี้อยู่สลัม คนนี้อยู่ชายแดน คนนี้ไม่ได้พูดไทยคนนี้มีเชื้อแขก เชื้อเจ๊ก เชื้อ กะเหรี่ยง เชื้อพม่า เราจะตัดตรงนั้นออกจากกำแพง แล้วเราจะมามุ่งพัฒนาเขา ให้เขาเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ ได้รับการศึกษา ทำประโยชน์ต่อตนเอง สังคมไทย อันนี้เป็นแนวคิดทางการศึกษาที่จะมามองเรื่องเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา นะครับ มิฉะนั้นเราจะมิเงื่อนไซในการจัดการศึกษาให้กับเด็กเหล่านี้ ผู้มีสติ ปัญญาไม่ดี IQ ๖๐ กว่า ๗๐ กว่านี้ เราจะทำอย่างไร เราจะปล่อยให้เขาโง่ตลอด ชีวิต ช่วยตัวเองไม่ได้ แล้วก็ปล่อยให้เป็นการของสังคมหรือ แล้วเขาก็ไปเสียภาษี กัน แล้วจัดสวัสดิการให้กับคนเหล่านี้หรือ หรือเราจะคิดใหม่ เอาเงินสวัสดิการมา จัดการศึกษาให้คนพิการด้อยโอกาสเพื่อให้เขาช่วยตนเองได้ การจัดการศึกษานี้มี หลายประเภท เรามีคำว่า special education การจัดการศึกษาพิเศษ เพื่อพวก

ด้อยโอกาสนี้แหละ จะจัดอย่างไร กับคนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร กับคนที่ไม่มีเงินเรียน คนที่มีสติปัญญาไม่ได้ กับคนเจ็บป่วย खाตาอาหาร ไม่มีเรี่ยวแรงในการเล่าเรียน ทำงานได้น้อย ประเทศที่เขามองคุณค่าชีวิตของคนไม่มีโอกาสเหล่านี้จะครบ แม้แต่เด็กที่ป่วยนอนอยู่โรงพยาบาลเป็นเดือนๆ เขายังจัดการศึกษาให้เลยครบ เป็น Hospital School เป็นโรงเรียนในโรงพยาบาล มีครูไปสอนให้เสร็จมีจัดกระบวนการศึกษาให้เสร็จ

๕. คนที่ร่างกายบกพร่องพิการ หรือมีปัญหาทางจิต อันนี้ก็ยิ่งดีหน่อย ได้รับการสนใจบ้าง ดีขึ้นมากกว่าแต่ก่อน

๖. เด็กกำพร้า ขาดผู้อุปการะ อันนี้เยอะมาก ผมกราบเรียนว่าถ้าครูศาสตร์ จุฬาฯ จะมุ่ง ข้อ ๖. ข้อเดียวก็จะเป็นตัวอย่างของเทศบาลอีกหลายแห่ง ผมไปประชุมสันนิบาตเทศบาล และปัญหาหนึ่งที่เขาพูดอยู่ตลอดเวลาคือ จะจัดการศึกษาให้กับเด็กเร่ร่อนได้อย่างไร หรือเด็กที่ไม่มีเลขที่บ้านได้อย่างไร อยู่ได้สะพานมา ๖ - ๘ ปี พ่อแม่ล่ะ ผมไปสัมภาษณ์เขามาอาศัยอยู่ใต้สะพานทางหลวง ในกรุงเทพฯ นี้ แถวมินบุรี บ้านอยู่ใต้สะพาน และกทม. เขาไม่ออกเลขที่บ้านให้หรอก แล้วคนไทยถ้าไม่มีเลขที่บ้านไปทำบัตรประชาชนไม่ได้ และอีกประการหนึ่ง ถ้าไม่มีบัตรประชาชนไปทำอะไรก็ได้สักอย่าง บริการรัฐ เข้าโรงเรียนก็ไม่ได้ แล้วจะไปเอาการศึกษาที่ไหน คนไทยก็มี ๒ อย่างนี้แหละ คือ ทะเบียนบ้านกับบัตรประจำตัวประชาชน คราวนี้คนเหล่านี้เขาไม่มีนะ เป็นคนไทยอยู่ใต้สะพาน อยู่ในสลัม เด็กกำพร้าขาดผู้อุปการะ เราจะจัดการศึกษาให้เขาได้อย่างไร

๗. ผู้ที่บิดามารดาต้องย้ายถิ่นอยู่เสมอ เช่น ผู้มีอาชีพก่อสร้าง พวกเราก็มองใหม่ ตามโครงการก่อสร้างใหญ่ๆ โดยเฉพาะบ้านจัดสรรนี้ ก็จะมีที่พักสำรองของคนงานก่อสร้าง แล้วก็จะมีเด็กวิ่งไปวิ่งมาอยู่กับพ่อแม่ ไม่ได้เข้าโรงเรียนครับ พระองค์ท่านทรงถามว่าแล้วจะจัดการศึกษาให้เด็กเหล่านี้ได้อย่างไร หรือรับจ้างทำการเกษตรแบบโยกย้ายไปมา พวกรับจ้างตัดอ้อย พวกรับจ้างเกี่ยวข้าว ย้ายไปก็เอาลูกไปด้วย พวกชาวเรือ ชาวประมง แต่ก่อนนี้จะพูดถึงพวกเรือกันมากแต่เดี๋ยวนี้ดูเหมือนจะไม่มีการกล่าวถึงกันแล้ว

๘. เด็กเร่ร่อน หรือ street children

๙. แรงงานเด็ก ทหารเด็ก โสเภณีเด็ก เป็นหัวข้อหนึ่งที่กล่าวถึงกันมาก เราจัดการศึกษาให้เขาอย่างไร

๑๐. ผู้ที่ไม่มีโอกาสทางการศึกษาในวัยเรียน ด้วยความยากลำบากต่างๆ นานา หรือว่าเป็นผู้ที่ไม่เอาใจใส่ ค่อยโอกาสเพราะไม่มีใครมาเตือนให้ตั้งใจตอนเด็กๆ พอคิดได้ โตแล้ว มองงกก็ไม่มองไว อันนี้คือผู้ใหญ่ที่พลาดโอกาส ทางการศึกษาในวัยเด็กแล้วโตขึ้นมาไม่มีอาชีพ ในข้อ ๑๐ นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้รับสั่งให้ตั้งมูลนิธิพระดาบสขึ้นมาเพื่อเอากลุ่มที่ ๑๐ นี้ไปให้วิชาชีพ แต่เราก็ทำได้ไม่มากทำมา ๒๐ กว่าปี มีจบไปแล้ว ๕๐๐ กว่าคน ขณะนี้ก็มีอยู่ ๑๒๐ คน ตอนนี้ก็เข้าไปช่วยกันว่าจะทำอย่างไร คนเหล่านี้ก็คือผู้ใหญ่ที่ตอนเด็กที่ทรงรับสั่งถึงนี้ไม่ได้เรียนหนังสือ และไม่มีอาชีพติดตัวเลย ไม่มีทักษะอาชีพแม้แต่อย่างเดียว แล้วก็เร่ร่อนไปมา ไปเจอปัญหาเยอะแยะ เสร็จแล้วเราไปเอาเขามา มาอยู่กับเรา ปีกว่า เรียนช่าง ๑ วิชาและปรับพื้นฐานในความเป็นคน ให้เขามองชีวิตในแง่บวก แล้วก็ให้พื้นฐานคุณธรรมเขาด้วยแล้วให้อาชีพ ๑ อาชีพ เพื่อออกไปประกอบอาชีพได้

๑๑. ผู้ต้องขังหรือผู้ต้องโทษ อันนี้ มสร.เข้าไปใช้ไหม แต่มันก็ต้องมีพื้นที่คน. ก็เข้าไปช่วย

๑๒. ผู้ลี้ภัยหรือหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย สองพวกนี้ต่างกัน ซึ่งจะต้องอธิบายต่อไป และบุคคลไร้สัญชาติ พวกนี้ค่อยโอกาสมากในเรื่องการศึกษา พวกไร้สัญชาติมีปัญหามากมาย

๑๓. ผู้ที่ไม่เข้าใจภาษาที่ใช้เป็นสื่อการสอน หมายความว่า ในเมืองไทย ก็สอนหนังสือเป็นภาษาไทย แต่ถ้าเป็นคนทีพื้นฐานพูดภาษากะเหรี่ยง พอเข้าโรงเรียน โรงเรียนใช้ภาษาไทย อาจจะมีปัญหาในการศึกษาและตามไม่ทัน อันนี้ท่านก็ไปแก้ปัญหาให้ นะครับที่ชายแดน เดี่ยวผมจะพูดต่อไปสำหรับการแก้ปัญหาในข้อ ๑๓ นี้

๑๔. ผู้ที่อยู่ในแวดวงสังคมที่ไม่ส่งเสริมการศึกษา แวดวงสังคมนี้ อาจหมายถึง ครอบครัว บิดามารดา หรือสังคมในสวนรวม เช่น ในบางแห่งเห็นว่าสตรีไม่ควรเข้ารับการศึกษ หรือว่าบางแห่งถือว่า เมื่อลูกโตขึ้น ไปช่วยงาน ไปทำงาน

ดีกว่าที่จะให้เรียนต่อเสียเวลา เช่นชาวเขาหมู่บ้านหนึ่งที่แม่อายุ ไกลออกไปจากตัวเมือง ก็มีโรงเรียนประชาบาล ลูกเข้าโรงเรียน พอมีการตัดถนนใหญ่ผ่านหมู่บ้าน พอตัดถนนใหญ่หมู่บ้านก็มีโรงงานทำพริกแห้ง แล้วเจ้าของโรงงานก็จ้างเด็กชาวเขาไปเก็บพริก วันละ ๓ - ๖ บาท เด็กก็เลยลาออกจากโรงเรียนเป็นแถวเลย เด็กหายไปจากโรงเรียนเลยเพื่อไปเก็บพริก ได้วันละเท่าไรก็ยังดี ช่วยพ่อแม่ เพราะเขาไม่มีกิน อันนี้ก็เป็นการดีโอกาสอันหนึ่ง เราจะแก้ปัญหายังไง

๑๕. คนบางคนที่มีความคิดก้าวหน้า หรือว่าฉลาดเกินไป ครูไม่ทราบว่า จะสอนอย่างไร ก็เลยไม่สอนแล้วไม่สอนให้ ไม่มีโอกาสได้อยู่ในมือครูที่ดี ถือว่าเป็นคนดีโอกาสเหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่ถ้าทำให้ดีแล้วจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมมาก

ผมคิดว่าที่พระองค์ท่านทรงมอง ๑๕ ประเภทแล้วทรงบอกว่าอาจจะมีมากกว่านี้อีกนะ เราช่วยกันมองก็แล้วกัน ถ้าเรามองว่าคนไทย ๖๓ ล้านคนเหมือนกันหมดเท่ากันหมด แล้วเราจัดการศึกษาระบบเดียว มันไม่ได้ มันไม่ได้ "fit all" มันไม่ใช่เสื้อแบบที่ใส่ได้ทุกขนาด มันไม่ใช่ "one size fit all" บ้านเราเป็นพหุสังคม เป็นสังคมที่ไม่รู้จักชั่ว ไม่รู้จักประเภท เพราะฉะนั้นระบบการศึกษาต้องศึกษากันอีกเยอะถ้าจะจัดกันอย่างนั้น การจัดการศึกษาในถิ่นทุรกันดารนะ ครับพระราชดำรัสพระองค์ท่านมีอย่างนี้ "มีประชาชนในถิ่นทุรกันดารที่ยังต้องการการศึกษาอยู่มาก แต่ละหน่วยงานก็ขาดแคลนงบประมาณและบุคลากรที่จะจัดการศึกษาจึงได้ให้มาร่วมกันทำแบ่งงานกันทำตามความถนัดจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น การรวมกันจัดการศึกษานั้นที่ใช้ school map" คือใช้แผนที่ในการจัดการศึกษามีอยู่ ๒ ลักษณะ ตามขอบชายแดนจะมององค์กรที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาจำนวนมาก สมัยก่อน ไม่ใช่วันที่ ๗ กรกฎาคมเป็นต้นมา ที่เขาปรับโครงสร้างแล้วมารวมกันแล้วนี่ สมัยก่อนก็จะมี กคน.ก็จัด สปจ. สปช. อะไรก็จัด ทชด.ก็จัด องค์กรทางศาสนาโดยเฉพาะของคริสต์นี่ก็เข้าไปจัด และก็อย่างอื่นอีกมาก พระองค์ท่านก็เลยคิดว่าต้องทำ school map แล้วดูสิว่าตรงไหนยังขาดอยู่ บางแห่งก็แก้กันไปจัด ไม่รู้ก็องค์กร บางแห่งก็ว่างเปล่า เวลาทำ school map แล้วจะเห็น

การทำ school map จะเห็นเลยครับว่า บางพื้นที่นี้ไม่มีใครจัดให้ แต่บางพื้นที่ก็มี ๓ - ๔ หน่วยงานเข้าไปจัด การทำ school map นี้จะช่วยในการ distribution หรือการกระจายในการจัดการศึกษาได้ดี ใช้แผนที่ ๑:๕๐,๐๐๐ นี้ละ กำหนดว่าใครทำอะไร ที่ไหน เข้าไปสำรวจประชากร คนที่ขาดการศึกษามีความต้องการอย่างไร อยู่ห่างไกลการคมนาคมแค่ไหน ใช้ระยะเวลาเดินทางเท่าใด ที่จริงพระองค์ท่านมีข้อมูลเหล่านี้ นอกจากการใช้บริการทางการศึกษา แต่ถ้าให้เข้าไปเห็นพื้นที่แล้ว เราสามารถให้บริการอย่างอื่นแก่ประชาชนได้ อาทิ การสาธารณสุข การอาชีพ โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่ปฏิบัติอยู่ในพื้นที่เข้าไปช่วยราชการในการจัด อันนี้ก็เป็นบทเรียนอีกอันหนึ่งนอกจาก school map เราจะดูว่าใครจัดแล้ว ตรงไหน ไม่มีใครจัด อันที่สอง เราดูว่าเมื่อเข้าไปในพื้นที่แล้วนี้เราไม่ได้ไปดูเฉพาะการศึกษา ระบบการศึกษาไม่เคยอยู่แยกโดดในสังคมใดเลย ระบบการศึกษาเชื่อมโยงกับระบบอื่นตลอดเวลา เชื่อมโยงกับอาชีพของพ่อแม่ พ่อบมีโรงงานทำพริกแห้งก็หนีออกจากโรงเรียนหมดเป็นต้น ระบบการศึกษาเชื่อมโยงกับระบบสาธารณสุข มีตั้งไม่รู้ก็แห่งที่ท่านไปเริ่มไว้ เดี่ยวจะมีให้ดูว่าท่านจัดอย่างไร ท่านแก้ปัญหาในแต่ละแห่งอย่างไร เพราะฉะนั้นตรงนี้ เรื่อง school map จะบอกได้ว่าใครเป็นคนจัดการศึกษา ตรงไหนขาด ตรงไหนเกิน อันที่สองคือระบบการศึกษาไม่ได้อยู่เดี่ยว ต้องไปเกี่ยวข้องกับระบบอื่นของสังคมด้วย ตามแถวชายแดนที่พระองค์ท่านทรงจัดไว้จะครับ หลังที่หนึ่ง คือ ศูนย์การเรียนรู้ชาวไทยภูเขา แม่ฟ้าหลวง เริ่มต้นจากสมเด็จพระเจ้า ซึ่งชาวไทยภูเขาเรียกแม่ฟ้าหลวง ศูนย์การเรียนรู้นี้ learning center อันนี้เป็นการออกแบบของพระองค์ท่านซึ่งน่ารักมาก แก้ปัญหาชุมชนที่เด็กก็พูดไทยไม่ได้ ผู้ใหญ่ก็พูดไทยไม่ได้ แล้วเราอยากให้เขาได้รับการศึกษา และได้รับการฝึกอาชีพ แต่เขาพูดไทยไม่ได้ เขาไม่เข้าใจ เขาไม่รู้ภาษาไทย ศูนย์การเรียนรู้ชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวงนี้เป็นอาคารง่าย ๆ แบ่งเป็น ๓ ห้อง ตรงกลางนี้สำหรับครู สำหรับการบริหารการจัดการ และเครื่องไม้เครื่องมือ ปีกข้างหนึ่งสำหรับสอนภาษาไทยให้ผู้ใหญ่ ปีกอีกข้างหนึ่งสำหรับสอนภาษาไทยให้กับเด็กเล็กและเด็กโต ครูมาจากไหน เดิมจ้างครูจากที่อื่นแล้วอยู่ไม่ยึด แล้วตอนหลังพระองค์ท่าน

พระราชทานพระราชทรัพย์จ้างเป็นคนที่มาจากในพื้นที่ที่จบ ม.๖ เพราะต้องการสอนภาษาไทยเท่านั้นแล้วก็เอามาฝึกเป็นระบบเลย ส่วนมาก กศน. และองค์กรต่างประเทศเข้ามาช่วย บริษัท และห้างร้านต่างๆ ที่รัฐก็เข้ามาช่วย ช่วยสร้างศูนย์การเรียนรู้ เมื่อปีก่อนพระองค์ท่านทรงให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมาประชุมและก็ให้ทำ school map แล้ว แถบจังหวัดตากนี่ตกลงในที่ประชุมซึ่งพระองค์ท่านทรงเป็นองค์ประธานมีมติให้เพิ่มอีก ๔๐ กว่าศูนย์ ซึ่งขณะนั้นกศน.ก็ได้ดำเนินการแล้วเสร็จ เป็นการสอนพื้นฐานภาษาไทยให้กับผู้ใหญ่และเด็ก ทีนี้เมื่อสอนแล้วจบแล้ว ผู้ใหญ่ก็จะเรียนอาชีพด้วย แต่เด็กที่เรียนจบภาษาไทยแล้วก็จะมาเข้าโรงเรียนของตชด. เดียวนี้มีทั้งหมดน้อยกว่าแห่งแล้วก็ค่อยๆ ทอยส่งให้กับ สปช. ให้กับการประถมศึกษา บางแห่งยังไม่พร้อมก็ดูแลต่อโดย ตชด. ขณะนี้ทั่วประเทศตามชายแดนมีน้อยกว่าแห่ง เด็กก็จะมาเข้าโรงเรียน ตชด. พอจบ ป.๖ (ตชด.จะสอนแค่ ป.๖) เด็กบางคนมีที่ท้าวว่าจะเรียนได้ก็ไปโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งสอนประถม มัธยม และ ปวช. หลัง ๆ นี้รับสั่งให้เอาอาชีพเข้าไปสอนด้วยก็เอา ปวช. เข้าไปสอนด้วย โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์มีอยู่ไม่กี่สิบแห่งทั่วประเทศนะครับ เด็กชาวไทยภูเขาและเด็กด้อยโอกาสได้เข้าไปเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ เป็นโรงเรียนที่ให้โอกาสให้เด็กด้อยโอกาสเหล่านี้เข้าไปพักอยู่ในโรงเรียนด้วย อยากให้พวกเราไปดู เดินทางไปศึกษาระบบที่พระองค์ท่านทรงจัดการศึกษาเชื่อมโยงเป็นระบบใหญ่ทีเดียว

ตอนเริ่มโรงเรียน ตชด. นะครับ ลองมาดูว่าพระราชดำริของพระองค์ท่านที่ริเริ่มโรงเรียน ตชด.ทรงคิดอย่างไร พระองค์ท่านให้ไว้เมื่อปี ๓๐ นะครับ แต่พูดเมื่อปี ๒๒-๒๓ ที่เพิ่งเริ่ม ถ้านับถึงปีนี้ก็ ๒๐กว่าปีแล้ว ที่พระองค์ท่านทรงเริ่มโรงเรียน ตชด. พระองค์ท่านทรงเล่าว่า *ในระยะแรก เริ่มขึ้นด้วยความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องวิธีการที่จะพัฒนาบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร เมื่อแรกเริ่มคือประมาณ พฤษภาคม ๒๕๒๒ ประมาณนั้น ได้มีความสนใจในเรื่องนี้ แต่ว่ายังไม่ได้มีความรู้ในหลักการและวิธีการที่จะปฏิบัติมากนัก จึงหาโอกาสที่จะศึกษาโดยการขออาศัยโรงเรียนในสังกัดตำรวจตระเวนชายแดนเป็นแหล่งที่ศึกษา เพราะเห็นว่า เป็นโรงเรียนในเขตท้องถิ่นที่ห่างไกลการคมนาคมและมีภาวะที่ยากลำบากต่าง ๆ*

ในตอนเริ่มต้นก็มุ่งไปในแง่ที่ว่า ทำอย่างไรเยาวชนที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนอย่างนั้น จะมีสุขภาพพลานามัยแข็งแรงสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะสร้างเสริมสติปัญญาเพื่อการศึกษา และพัฒนาตนเองให้เป็นประโยชน์ต่อภูมิสำเนา และสังคมสืบต่อไป เด็กพวกนี้จะได้รับ ท่านให้ซังน้ำหนักและวัดส่วนสูง แล้วดูการขาดสาร โดยเฉพาะสารที่มีประโยชน์ ต่อการพัฒนาสมอง เช่นสารไอโอดีน และสารโปรตีน และมีตัวชี้วัดเสร็จ มีเกณฑ์ ชีววัด และมีการติดตาม (follow up) ทุกปี เด็กสูงเท่าไร หนักเท่าไร เวลาไปทรง เยี่ยมตำรวจตระเวนชายแดนจะต้องมีข้อมูลเหล่านี้ถวายรายงานพระองค์ท่าน การ ที่ใช้โรงเรียนตำรวจชายแดนนั้นก็มีส่วนที่คืออยู่ว่าจำนวนโรงเรียนดชด.ไม่ยากมากนัก และอีกอย่างหนึ่งหลักสูตรที่วางไว้ก็ไม่ตายตัว สามารถปรับได้ตามหลักสูตรท้องถิ่น และสภาพของนักเรียนผู้ปกครอง เพราะการทำโครงการหรือการทำอะไรสักอย่าง ต้องมีขอบเขตของงาน คือ ขอบเขตของงานมากน้อยแค่ไหน ย่อมจะขึ้นกับกำลัง เงินที่มีอยู่ กำลังสติปัญญา กำลังความสามารถ ทุก ๆ อย่าง คือ ทรัพยากรทั้งหมดที่เรา มี คิดว่าทำได้แค่ไหน ตอนนั้นเท่าที่ประเมินตนเองว่าทำได้ไม่เกิน ๒๐๐ โรงเรียน.....คราว นี้ที่ผมอยากกราบเรียนตอนท้ายก็คือว่า อยากให้ดูว่าเวลาที่ทรงมีพระราชดำริ และ พระราชกรณียกิจในการพัฒนาโรงเรียนต่างๆ เหล่านั้น พระองค์ท่านไม่ได้ทรง มองอยู่เฉพาะการบริหารหลักสูตรให้มีคุณภาพเท่านั้น ทรงมองเรื่องอื่นหมดเลยที่ เป็นปัญหา เช่นโรงเรียนอยู่ไกล เด็กไปไม่ได้จะทำอย่างไร... โรงเรียนมี แต่เด็ก ไม่มี จะทำอย่างไร... โรงเรียนมี เด็กมี แต่ไม่มีครูจะทำอย่างไร... โรงเรียนมี เด็ก มี ครูมี แต่ไม่มีน้ำจะทำอย่างไร... โรงเรียนมี ครูมี แต่ไม่มีห้องสมุดจะทำอย่างไร... มีห้องสมุดแต่ไม่มีหนังสือจะทำอย่างไร มีเด็กแต่ไม่มีอาหารกลางวันจะทำอย่างไร คือมีปัญหาหรืออุปสรรคประการ มาดูเรื่องอาหารกลางวัน รับสั่งไว้ ๒ ครั้ง เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๗ กับพ.ศ.๒๕๓๓ ผมได้อัญเชิญมา ดังนี้ เราต้องการช่วยให้นักเรียนใน โรงเรียนมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์แข็งแรง รับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ และ ถูกตามส่วนประกอบที่จะบำรุงร่างกาย....อยากให้เป็นที่ซัพพหรืออุปกรณ์แล้วให้นัก เรียนมาทำการเกษตรซึ่งเป็นวิธีที่อ้อม และยากขึ้นมามากทางหนึ่ง อาหารที่จะให้ รับประทานนั้นเป็นอาหารที่ได้มาจากผลิตผลของนักเรียนผู้รับประทานเอง ซึ่งอาจ

000536

147.51

จะได้ช้า แต่ก็ป็นวิธีหนึ่งซึ่งได้รับอาหาร และคิดว่าจะได้รับประโยชน์เป็น
ผลพลอยได้ที่สำคัญ คือ ความรู้ทางด้านการเกษตร และด้านโภชนาการ ซึ่งจะ
เป็นวิชาติดตัวไปจนนักเรียนเหล่านั้นเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ และได้ประกอบอาชีพ
ทางด้านวงการเกษตรกรรม วิชาการใหม่ๆ เหล่านั้นอาจจะนำมาช่วยในการครองชีพ
ได้มากที่สุดทีเดียว... เพราะฉะนั้นเรื่องโครงการอาหารกลางวันก็จะไปโยงกับโครงการ
เกษตรโรงเรียน แล้วเด็กก็จะต้องได้รับมอบหมายให้ดูแลแปลงผักในโรงเรียน แปลง
เพาะปลูกก็ดี บ่อเลี้ยงปลาที่ดี คอกเลี้ยงสัตว์ที่ดี แล้วเอาผลิตผลมาเป็นอาหาร
กลางวัน พระองค์ท่านรับสั่งว่านี่นอกจากได้วิชาที่เรียนแล้วก็ยังได้วิชาทางการ
เกษตรด้วย ได้วิชาปรุงอาหารด้วย เด็กก็หุงข้าวกัน และมีอาสาลสมัครในหมู่บ้าน
ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงมาช่วยเป็นแม่ครัว แล้วเด็กเป็นลูกมือ จะมัด จะต้ม แกงจืด
แกงอะไรก็ว่ากันไป อันนี้ก็ป็นแนวพระราชทานที่ทุกโรงเรียนรับและนำมาปฏิบัติ

โครงการน้ำไอโอดีน คณะทำงานได้ไปศึกษาแนวทางในการทำงาน
การออกสำรวจ และหาข้อมูลซึ่งก็ไม่่ง่ายนัก เนื่องจากขาดสถิติภาคกลางและภาคใต้
ซึ่งเราไปสำรวจกันเอง ผูกอบรมให้ไอโอดีน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ที่
สำรวจกันนั้น จำนวนนักเรียนขาดสารไอโอดีนเกิน ๓๐ - ๔๐ % ก็มี อย่างที่เรา
รู้ นะครับ ถ้าสมองขาดสารไอโอดีนก็ไม่ไปถึงไหน ถ้าขาดมากๆ ตั้งแต่เด็ก ก็ป็นโรคเอ๋อ
คือจับนั่งที่น้บ้านก็นั่งทั้งวันอย่างนั้น เรียนอะไรก็ไม่ได้ ช่วยตัวเองก็ไม่ได้ทั้งนั้น อยู่
ที่ความรุนแรงของการขาดสารไอโอดีน ที่นี้จริง ๆ แล้วไม่ได้เหลือปากว่าแรง ป็น
การแก้ปัญหาที่ไม่ต้องใช้เงินมาก แต่ต้องมีความรู้ เพราะฉะนั้นโรงเรียน ดชด. ขณะนี้
ที่ไปเยี่ยม นะ ซึ่งพระองค์ท่านพระราชทานพระราชูปถัมภ์ เราจะเห็นศาลาเล็กๆ
คือ ศาลาน้ำไอโอดีน และจะมีเด็ก ๒ คน ทำหน้าที่แจกน้ำให้กับเพื่อน เข้าม
เข้าแถว เคารพธงชาติ ก็จะได้รับน้ำไอโอดีน ไปดื่มด้วย ก็ป็นการประกันการขาด
สารไอโอดีนในเด็ก เขาก็จะเรียนหนังสือได้ ดังที่ทรงแก้ไขปัญหาวว่า

....ถึงจะมีปัญหาอุปสรรคมากมาย ในสามปีที่เราพยายามแก้ไข ปัญหา
ลดลงได้มาก ในบางจุดเจ้าหน้าที่สาธารณสุขแก้ด้วยการให้ยาเม็ดแก้หญิงมีครรภ์

และเด็กนักเรียน ๖ เดือนต่อครั้ง ปรากฏว่าได้ผลดี แต่ก็คงไม่ได้ตามเป้าของกระทรวงสาธารณสุขที่จะแก้ปัญหาให้ได้ภายใน ๕ ปีข้างหน้า จะได้แค่นั้นก็ตาม ก็ถือว่าเรามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในระดับชาตินี้... แต่ตอนหลังนี้ใช้น้ำไอโอดีนมากกว่ายาเม็ดไอโอดีน ปรากฏว่าได้ผลดีกว่า

เรื่องเกษตรโรงเรียน รับสั่งว่าอย่างนี้ครับ ... ข้าพเจ้าชอบวิชาเกษตร ว่ามีประโยชน์กับนักเรียนในหลายระดับ ... งานเกษตรนี้เห็นชัดๆ เลยว่าช่วยให้เด็กได้ออกกำลังกาย ขุดดิน พรุนดิน ได้เคลื่อนไหว แล้วก็อยู่กับธรรมชาติ ได้ดูการเจริญเติบโตของพืช ... ปัญหาขณะนี้ก็คือบางโรงเรียนที่ทรงอุปถัมภ์นี้ พื้นที่น้อย ทำไม่ได้มาก ก็ต้องแก้ปัญหากันต่อ แต่ว่าโรงเรียนหลายแห่งของ ดชช.นี้ อยู่ในป่าในเขาก็สามารถทำได้ ทำได้เยอะทีเดียวและทำได้ดีมาก ผมอัญเชิญแนวพระราชดำริตอนหนึ่งว่า

งานเกษตรนี้โยงกับวิชาต่างๆ ได้ดี เช่น สปช. ก็ได้รู้จักสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติวิทยา ในแง่วิทยาศาสตร์ได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ แล้วซึมซาบไปโดยธรรมชาติเป็นตัวอย่างได้แล้วยังอาจจะเกี่ยวกับศิลปะก็ได้ โดยการที่วาดให้เด็กวาดรูปต้นไม้เหล่านั้น หรือเกี่ยวกับเพลง แต่งเพลงให้สอดคล้อง หรือเกี่ยวกับอะไรก็ได้ทั้งนั้น สำหรับเด็กในครอบครัวของเกษตรกรก็ช่วยได้มาก เพราะฉะนั้นงานเกษตรทรงเน้นมาก ขณะนี้ที่ท่าอยู่ณะครับ ของโรงเรียนที่ทรงอุปถัมภ์นี้ งานเกษตรก็จะมี

- ปลูกผัก ผลไม้ ไม้ยืนต้น

- เลี้ยงปลา

- เลี้ยงไก่ เป็ด หมู แพะ

ก็จะมืองค์กรต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือ

อีกอันหนึ่งที่เด่นมากก็คือ โครงการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน พวกเราคงจะเห็นกันบ้างนะครับ สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนนี้แนวคิดของพระองค์ท่านคืออย่างนี้ การสอนและอบรมให้เด็กมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์พืชพันธุ์นั้นควรใช้วิธีการปลูกฝังให้เด็กเห็นความงดงาม ความน่าสนใจ และเกิดความปิติที่จะ

ท่าการศึกษา และอนุรักษ์พืชพันธุ์ต่อไป การใช้วิธีการสอน การอบรมที่ทำให้เกิดความรู้สึกล้วนว่าหากไม่อนุรักษ์แล้ว จะเกิดผลเสียเกิดอันตรายแก่ตนเอง จะทำให้เด็กเกิดความเครียด ซึ่งเป็นผลเสียแก่ประเทศชาติในระยะยาว เพราะฉะนั้นอยากให้การสร้างสำนึกระยะยาว ขณะนี้โครงการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ใน ๕ ปีแรกนี้ทำไว้หลายแห่ง ประมาณ ๕๗ จังหวัด ๕ ปีต่อไป จะพยายามให้ครบทุกเขตการศึกษา เขตพื้นที่หนึ่ง ๆ อย่างน้อยก็ ๔ โรงเรียน เด็กต้องทำมีอะไรบ้าง เด็กก็ต้องทำป้ายชื่อต้นไม้ต่าง ๆ เด็กต้องรวบรวมพันธุ์ไม้เข้าไปปลูกในโรงเรียน ศึกษาข้อมูลด้านต่าง ๆ เขียนรายงาน แล้วก็นำไปใช้ประโยชน์ บางคนก็ไปเลือกเป็นโครงการ เลือกสมุนไพรไทย เอาไปทำเป็นสมุนไพร ไปทำสีย้อมผ้าก็มี จากการที่ศึกษาเรื่องสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน ก็ขยายโอกาสให้เด็กนำความรู้ไปสู่อาชีพได้เนอะครับ

อีกโครงการหนึ่ง คือโครงการอนุรักษ์ธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่หลายโรงเรียน ในโรงเรียน ดชด. ดั่งมีแนวพระราชดำริว่า

...อนุรักษ์ธรรมชาตินั้น ก็ทำให้นักเรียนมีโอกาสได้ศึกษารู้อถึงสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติว่าจะมีประโยชน์อย่างไรกับเรา และในเรื่องของสภาพแวดล้อมนั้น จะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้มีความเดือดร้อนต่างๆ มากขึ้น เช่น อาจจะทำน้ำท่วมหรือว่าน้ำแล้งจะกันหันนั้น ส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะว่าในเรื่องของ พืชธรรมชาติ ป่าไม้ หรือดินถูกทำลายไป เพราะฉะนั้นถ้าเราศึกษาให้ดีถึงเรื่องพวกนี้ ทาวิธีแก้ไขก็จะสามารถทำให้ต่อไปเราได้รักษาสมบัติของตนเองเอาไว้ได้...

โครงการหนึ่งซึ่งน่าทึ่งมาก และนักเรียนทำได้ดีมาก ก็คือสหกรณ์โรงเรียน หรือ School Co-operatives และทำได้เยอะมาก ตรงนี้จะเป็นประโยชน์แก่นักเรียน และโรงเรียนเหลือเกิน ถ้าเราสามารถศึกษาให้ลึกซึ้งและเอาไปเผยแพร่แก่โรงเรียน ๔๐,๐๐๐ กว่าโรงทั่วประเทศ จะเป็นประโยชน์มาก เพราะแนวคิดเรื่องสหกรณ์ หรือ Co-operatives นี้เป็นแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยอยู่แล้ว เป็นการสอนประชาธิปไตย เป็นการสอนให้ทำงานร่วมกัน เป็นการสอนเรื่องความเสมอภาค เป็นการสอนที่ทำให้เด็กรู้จักผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นแนวคิดของสหกรณ์ดี ๆ ทั้งนั้น รับสั่งถึงเรื่องนี้บ่อยหลายครั้งเนอะครับ จะอัญเชิญมาบทหนึ่ง ...ที่เพิ่มเรื่องของการสหกรณ์

เข้าไปนั้น สำหรับนักเรียนก็เป็นการฝึกหัดให้ใช้ระบบทำงานด้วยการร่วมกัน เพื่อที่จะได้ไม่เสียเปรียบผู้อื่น ได้ฝึกความละเอียด ความถี่ถ้วนในเรื่องของการเขียน บันทึก การทำบัญชีแล้วทางโรงเรียนก็จะตั้งเป็นสหกรณ์ สหกรณ์อันนี้พยายามจะให้ประโยชน์เชื่อมโยงกับโครงการอื่นๆ ด้วย คืออย่างโครงการที่จะส่งเสริมทางด้านโภชนาการหรือทางด้านสุขภาพอนามัย... แล้วต่อไปเมื่อนักเรียนเติบโตขึ้นก็จะคุ้นเคยกับระบบนี้ แล้วก็เป็นผู้สมาชิกสหกรณ์ของหมู่บ้าน ของอำเภอ ของจังหวัดต่อไป สหกรณ์โรงเรียนนี้เด็กเก่งมาก ผมไม่คิดว่าเด็กบางคนจะทำได้ขนาดนั้น เวลาประชุมกรรมการเราก็ไปดู เก่งจริงๆ คนนี้เป็นประธาน คนนี้เป็นเลขานุการ คนนี้เป็นเหรัญญิกในที่ประชุม มาดูการฝึกเด็กให้ทำงานร่วมกัน โดยที่มีความรู้ ความเข้าใจอย่างดี ในการที่ว่าถ้าเราจะซื้ออะไรมาใช้นั้น ถ้ารวมกันซื้อ ก็จะทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายหรือในการจะขายสิ่งผลิตอะไรขึ้นมา ถ้ารวมกันนั้นก็จะได้ดียิ่งขึ้น และเป็นการฝึกการทำงานร่วมกันในรูปของกรรมการ ซึ่งต่อไปก็จะมีกรรมการอะไรได้อีกหลายๆ อย่าง และการร่วมมือ รวมกลุ่มกันของประชาชนคือ เป็นองค์ประชาชนที่จะดำรงชีวิตต่อไปโดยที่พึ่งตนเอง...

อีกอันหนึ่งก็คือโครงการฝึกอาชีพซึ่งอยู่ในโครงการของพระองค์ท่าน ในตอนนี้จุดมุ่งหมายของเรื่องนี้ก็มี ๒ ส่วน ส่วนหนึ่งที่เรามาสอนให้กับนักเรียนเล็ก ๆ นั้น ก็ตั้งใจให้เป็นเหมือนงานศิลปศึกษา หรือหัตถศึกษาของโรงเรียน ซึ่งบางครั้งเราสอน ๆ อยู่ เป็นครูสอนหมดทุกวิชา อาจจะนึกไม่ออกถึงการประดิษฐ์ การทำบางอย่างที่แปลก ๆ ออกไป ทางเขาก็มาสอนก็ไม่ได้มุ่งว่าเป็นของให้ซื้อขายได้ เพราะว่าเราก็ต้องรู้เข้าใจว่านักเรียนยังเล็ก ๆ อยู่ทักษะในการทำงาน หรือความสามารถ หรือฝีมือมันยังไม่เข้าขั้นแต่ว่าอันนี้เป็นการฝึกให้รู้จักใช้มือ ใช้กล้ามเนื้อในการทำงานอย่างละเอียด ๆ เป็นการฝึกนิสัย ฝึกสมาธิ ฝึกความตั้งใจ และลักษณะที่ชอบในเรื่องเชิงศิลปะ หรือการทำงานต่างๆ มาก่อน พอนักเรียนถึงชั้นโตขึ้นมา และศิษย์เท่านั้น ก็มีความตั้งใจว่า บางคนหรืออาจจะเป็นคนส่วนมากทีเดียวที่ไม่มีโอกาส ไม่มีความสามารถที่จะเรียนต่อในชั้นสูงได้ ก็จะสามารถใช้วิชาที่ได้รับมาสอน นี้ไปประกอบอาชีพ เป็นส่วนหนึ่งที่จะหาเลี้ยงชีพหาเลี้ยงครอบครัวได้... ก็มีช่างต่าง ๆ ที่

ให้ฝึก ช่างตัดผม ช่างเครื่องยนต์ ช่างแกะสลัก ช่างอะไรต่อมิอะไรมีเยอะมาก แม้แต่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางแห่งก็เอาวิชาช่างเงิน ช่างสลักไม้ มาสอนกับเด็ก เพราะฉะนั้นก็จะมีระดับของเด็กตั้งแต่เล็กถึงโตเลย ก็มีประเภทต่างๆ ก็ต้องเอาไปสอน ก็เป็นประโยชน์เหลือเกินนะครับ งานสอนอาชีพในโรงเรียน ก็จะมีงานสอนเยอะมาก งานช่างหลายประเภทสอนกับโรงเรียน ดชด. บางประเภทนี้ เช่น งานโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางแห่งก็ให้ใช้หลักสูตร ปวช.เลย หรือหลักสูตร สारพัตช่างให้กับเด็กเหล่านี้ครับ เพราะฉะนั้นจบแล้วก็มีอาชีพได้

อันสุดท้ายคือเด็กบางคนเรียนดี เมื่อเข้าไปอยู่ในระบบการศึกษานี้ ก็สามารถเรียนต่อได้ ท่านก็จะให้ทุนเรียนต่อ ขณะนี้บางคนจบปริญญาตรี ปริญญาโท ทุนของพระองค์ท่าน ขณะนี้รับพระราชทานอยู่ ๑,๐๐๐ กว่าทุน ทั่วประเทศ โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งนั้น แล้วปีนี้เป็นปีแรกที่ทางรัฐบาล จะเข้ามายื่นมือช่วยเรื่องทุน เขากำลังของบประมาณตั้งเป็นทุนบรมราชกุมารี พระองค์ท่านพระราชทานทุกอย่าง ไม่ว่างบประมาณสร้างอาคารอย่างนี้ ถ้าที่ไหนเบิกงบไม่ทันก็พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ อุปกรณ์เลย อะไรต่อมิอะไรเลย แม้แต่เงินเดือนของครูนี้หลายแห่งบอกว่าไม่มีอัตรา ก็จำเป็นต้องใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นเงินเดือนของครูเหล่านี้ แล้วเรื่องท้ายสุดก็คือ ทุนศึกษาต่อโรงเรียน ดชด. บางแห่งนี้อาคารเกือบทุกอาคารเป็นพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ท่านและทรงเล่าว่า ...นักเรียนในโรงเรียน สังกัดตำรวจตระเวนชายแดน เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับ หรือเท่าที่มีการเปิดสอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนแล้ว นักเรียนส่วนมากไม่ได้ศึกษาต่อ จึงอยากจะตั้งทุนแล้วก็สนับสนุนให้นักเรียนเหล่านั้น เลิกออกจากโรงเรียนในเขตนี้จะมีโอกาสในการศึกษาต่อได้ยาก ให้ได้รับการศึกษาต่อพอเป็นตัวอย่าง ส่วนมากก็จะรับสั่งถามว่า เรียน ดชด.ตรงนี้ แล้วไปเรียนมัธยมหรืออาชีวะนี่ต้องเดินทางต่อเท่าไร อะไรต่อมิอะไรต่างๆ แล้วก็ทรงสนับสนุนให้ทุกอย่างเพื่อให้เด็กได้เรียนต่อ การที่เด็กได้เรียนต่อก็จะเป็นประโยชน์แก่ตัวเด็กเอง คือเมื่อมีความรู้มากขึ้นก็จะมีโอกาสในการเลือกอาชีพที่

จะเลี้ยงตนเองที่จะทำประโยชน์ต่อครอบครัวและผู้อื่นได้มากขึ้น แต่สำหรับโครงการนี้ก็จะส่งต่อ ซึ่งเดี๋ยวนี้ก็จบมาเยอะ เวลาเสด็จพระราชดำเนินนี้ เด็กเหล่านี้ก็จะมาขอเฝ้าพร้อมกับพ่อแม่ แล้วกราบบังคมทูลรายงานว่าตอนนี้เป็นอย่างไรร GPA.เท่าไร แล้วจะรับสั่งถามว่า เรียนต่อแล้วจะไปทำงานอะไร อยู่ที่ไหน จะมีเจ้าหน้าที่ดูแลจนกระทั่งจบจริง ๆ จบไปมีอาชีพจริง ๆ พระองค์ท่านมักจะทรงปรึกษาหารือกับคณะกรรมการว่า *อาจจะมีการขอบังคับบางประการ ให้ต้องกลับมาเป็นผู้ช่วยทำความเจริญให้หมู่บ้าน หรืออะไร ในเรื่องนี่ก็อยากปรึกษาและให้ช่วยคิด... การที่นักเรียนได้เรียนต่อเนิ่น ก็จะเป็นประโยชน์ต่อตัวนักเรียนเอง คือ เมื่อมีความรู้มากขึ้น ควรจะมีโอกาสที่จะได้เลือกงานอาชีพที่จะเลี้ยงตัวที่จะทำประโยชน์ให้แก่ตนเองและทำประโยชน์ให้กับคนอื่นได้มากขึ้น..*

ในสุดท้ายนี้ ขอกราบเรียนที่ประชุมว่าพระราชกรณียกิจของพระองค์ท่านมาก จริงๆ ทางสำนักพระราชวังได้ตั้งโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนฯ ขึ้นมา ขณะนี้ที่ดูแลอยู่ก็เป็นท่านรองผู้อำนวยการ คุณกิตติ ชันอมิตร ทำหน้าที่ประสานงานและก็กราบบังคมทูลรายงานพระองค์ท่าน ได้ทรงตั้งกองทุนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารขึ้นมา (กพด. ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี) กองทุนเหล่านี้ก็จะไปสนับสนุนสิ่งต่างๆ ที่พูดถึงมานี้ ส่วนโครงการศึกษาพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ผมไม่ได้ถึงพูดเลยทางด้านการบริหารหลักสูตรและพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา แต่พระองค์ท่านดูแลอย่างใกล้ชิดจนกระทั่งทุกครั้งต้องมีการรายงานว่ามีเด็กจบเท่าไร ไม่จบอย่างไร เพราะอะไร แล้วมาตรฐานแต่ละรายวิชาต่ำเพราะอะไร เช่นเด็กป.๓ ภาษาไทยต่ำเพราะอะไร เด็กป.๖ ภาษาอังกฤษไม่ดีเพราะอะไร แก้อย่างไร ต้องรายงาน แก้อย่างเป็นระบบ เรื่องการศึกษานี้ทรงให้ความสำคัญอย่างมาก ทุนการศึกษาแก่เด็กยากไร้ โครงการฝึกอบรมอาชีพ โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงการน้ำดื่ม ไอโอดีน โครงการสหกรณ์โรงเรียน โครงการโภชนาการ และสุขภาพแม่และเด็ก อันนี้ผมยังไม่ได้พูดถึง แต่พระองค์ท่านทรงให้ความสำคัญโยงโยไปถึงแม่และเด็กด้วย

ก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้หน่วยงานทางสาธารณสุขมาดูแล
บริการในหมู่บ้านพร้อมๆ กับโครงการหน่วยแพทย์อาสา คือเมื่อเสด็จฯ ที่ไหนก็จะ
มี หมอ พยาบาล ทันตแพทย์ เภสัชกร และสาธารณสุขมาให้บริการ เป็นหน่วย
แพทย์อาสาครับ

อย่างที่ผมกล่าวไว้ตั้งแต่ตอนต้นนะครับว่าพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นั้นมีมากมาย และเป็นการผ่าน
กระบวนการปฏิบัติจริงมาแล้ว ๒๐ กว่าปี และเกี่ยวข้องกับประชาชนตามขอบ
ชายแดนนี้ทุกภาค มีการติดตามระบบทุกๆ ปี ซึ่งนักการศึกษาจะนำไปเป็น
ตัวอย่างในการศึกษา และเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาที่สำคัญมาก ไม่
เฉพาะแต่วงการศึกษาไทยนะครับ ผมคิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์มากๆ เลยกับ
ประเทศที่ยังมีผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาอยู่นะครับ ขอคุณที่ให้โอกาสมานำ
เสนอในวันนี้ ขอคุณมากครับ

สถาบันวิทยบริการ
คณาจารย์มหาวิทยาลัย

บทความเสด็จเฉลิมพระเกียรติคุณ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ในโอกาสที่สภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พูลเกล้าฯ ถวายปริญญา

ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์

๒ วิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๒๓๙ เมื่อวันที่ ๓๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๒ เห็นพร้อมกันว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระเกียรติคุณเป็นที่ยกย่องในวงวิชาการหลายสาขา ในบรรดาวิทยากรเหล่านั้นเห็นได้ชัดว่า สาขาวิชาครุศาสตร์เป็นที่สนพระราชหฤทัยคั่นคำว่าปฏิบัติจนสัมฤทธิ์ผลเป็นประโยชน์กว้างขวางยังยืนแก่ประชาชนและประเทศชาติในทุกระดับ สมดังพระราชดำริว่า "...ต้องช่วยให้ประชาชนมีโอกาส

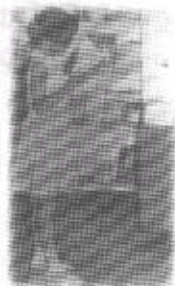
ได้รับการศึกษา การศึกษาคือ การให้ความรู้ ความสามารถ ความคิด จิตใจ จริยธรรม วัฒนธรรม ตลอดจนความเป็นไทยแก่เยาวชน ถ้าให้การศึกษาคิดถูกต้องและสมบูรณ์ครบถ้วน ก็จะทำให้เยาวชนเจริญเติบโตขึ้นเป็นคนที่มีคุณภาพ..."

พระราชกรณียกิจน้อยใหญ่อันเนื่องมาจากพระราชหฤทัยที่มุ่งมั่นพัฒนาเรื่องการศึกษาอย่างแท้จริง เป็นแบบ

อย่างแห่งบัณฑิตทั้งปวงในวิชาครุศาสตร์ ควรที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจักได้เฉลิมพระเกียรติให้ปรากฏไพศาลในวงวิชาการสืบไป

๓ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นแบบอย่างแห่งบุคคลผู้เกี่ยวข้องด้วยการศึกษาในฐานะต่าง ๆ ตั้งแต่ผู้รับการศึกษา ผู้ให้การการศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และความเป็นองค์รวมแห่งปรัชญาการศึกษาที่พร้อมด้วยความคิด วิธีการ และการดำเนินอันมุ่งประโยชน์คือ ความวัฒนาถาวรแห่งชาติและประชาชนอย่างแท้จริง

ในฐานะผู้รับการ

ศึกษา ทรงปฏิบัติพระองค์ในฐานะนักเรียน นักศึกษาและลูกศิษย์ได้ถูกต้องและถูกต้องครบถ้วนตามหลักการแห่งครูศาสตร์ พระวิริยอุตสาหะในการเล่าเรียนค้นคว้าหา

ความรู้ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดแห่งบรรดาพระอาจารย์ทั้งปวงและผู้ที่ได้มีโอกาสนบรยายสิ่งอันเป็นความรู้ถวาย ทรงบรรลุดุจดประสงค์แห่งการศึกษาทุกด้านตั้งแต่ด้านความรู้ทางวิชาการ ด้านจิตใจ ศิลปกรรมจริยธรรมและด้านสุขภาพร่างกาย กล่าวได้ว่า ทรงเป็นนักเรียนผู้ใฝ่ศึกษาอย่างไม่หยุดยั้งและไม่เคยทรงหยุดเป็นนักเรียน เพราะการศึกษาอันเป็นกระบวนการที่ต้องทำอยู่ตลอดชีวิตมิใช่ในสถานศึกษา ทรงเป็นแบบอย่างของการใช้ห้องเรียนอันกว้างใหญ่ไพศาล ทุกแห่งหนทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นโรงเรียนให้ทรงศึกษาได้ทั้งสิ้น

ความสัมพันธ์ในฐานะครูกับลูกศิษย์ อันเป็นหลักการใหญ่แห่งการให้การศึกษานั้น เห็นได้ชัดในพระราชจริยวัตรแห่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ความเคารพมายหาอันงดงาม ความกตัญญูรู้คุณที่ทรงแสดงให้เห็นปรากฏเป็นแบบอย่างอันเลิศในการจรรโลงความหมายของความสัมพันธ์อันพิเศษระหว่างครูกับลูกศิษย์ซึ่งนับวันจะหายไปจากสังคมไทย

ความพร้อมสมบูรณ์แห่งการเป็นผู้ใฝ่รู้อย่างไม่สิ้นสุดนี้เองทำให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นครูได้อย่างประเสริฐ ด้วยการเป็นครูนั้นก็คือการเป็นนักเรียนที่แท้จริง หากหยุดเรียนหยุดค้นคว้าหยุดหาทาง วิธีและวิธีอันจะถ่ายทอดความรู้ของตนให้แก่ผู้อื่น

๑

ในส่วนที่ทรงเป็นครู นอกกระบวนนั้นทรงบรรยายให้ ข้อคิด ชี้แนะและปฏิบัติให้เห็น จริง ให้เห็นผล ทั้งในด้านเนื้อหา ความรู้ ด้านวิธีการ ขอบเขต และความเป็นไปได้แห่งการ

ศึกษาตามสถานภาพต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่าทรงเป็นแบบอย่างแห่งความเป็นครู ทำให้ความเป็นครูยังคงความหมายสมบูรณ์ได้ตามวัฒนธรรมไทย

ด้วยเหตุที่ทรงเป็นนักเรียนที่ดี เป็นลูกศิษย์อันเลิศและเป็นครูผู้ประเสริฐนี้เอง จึงทำให้ทรงเป็นนัก คุศศาสตร์ บริหารจัดการทางการศึกษาประสบความสำเร็จอันอเนกประโยชน์ทางการศึกษาได้อย่างไม่สิ้นสุด

โครงการด้านการศึกษาที่ทรงริเริ่มและทรงจัดการให้มีขึ้นแสดง ถึงพระปัญญาอันสอดส่องทั่วถึงทั้งด้านวิชาการและการจัดการ แสดงถึง

พระสติในการสำรวจตน สำรองกำลัง ความสามารถพิจารณาความพอเหมาะ พอดีแห่งทรัพยากรและการใช้ทรัพยากร ให้ได้ผลเต็มที่คุ้มค่า โครงการทั้งปวงนี้ เมื่อเริ่มทรงทำขนาดเล็กเป็นการทดลอง ก่อน ทรงหาความรู้เก็บข้อมูล ทรงขอ กำลังทางปัญญานับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญ พระราชทานและทรงขอกำลังทาง ทรัพยากรสนับสนุนจากผู้มีจิตศรัทธา มี

การติดตามผลและที่สำคัญคือ ทรงประสานศาสตร์ทั้งปวงเพื่อให้เกิดการศึกษาทุกแบบทุกระดับเป็นไปไม่ได้

๒

โครงการทางการศึกษาที่ทรงจัดการจึงครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบปกติ ทรงบริหารจัดการ โรงเรียนจิตรลดา โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ เป็นผลสำเร็จงดงาม พระราชทานคำแนะนำแก่โรงเรียน สถาบันการศึกษาต่าง ๆ รวมทั้ง ทรงพยายามหาทางให้ความรู้ทางการจัดการศึกษา พัฒนาบุคลากร ปรับปรุงเรื่องทางกายภาพ เป็นการขยายโอกาสของทั้งครูและของ นักเรียน โครงการการศึกษาในถิ่นทุรกันดาร ก็ทรงจัดการให้มีขึ้น เสด็จ พระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมตรวจตรา ทรงพระราชดำริคิดค้นหาทาง ส่งเสริมให้มีการศึกษาสูง ๆ ขึ้นไปตามลำดับ จนถึงมีนักเรียนในถิ่นทุรกันดารได้ศึกษาถึงขั้น ปริญญาตรีภูมิบัณฑิต ทรงจัดหาทุนทรัพย์พัฒนาระบบพื้นฐาน เช่น เรื่องหอพัก เรื่องการลาอาหาร ณ สุภที่ฐาน เรื่องโภชนาการ จึงทรงทำโครงการ เช่น โครงการอาหารกลางวัน โครงการเกลือไอโอดีน ฯลฯ

เข้ามาผสมผสานในการศึกษา ทั้งยังทรงพยายามให้ใช้สภาพแวดล้อมมาเป็นเครื่องมือการศึกษา ให้นักเรียนได้รู้จักต้นไม้ใบหญ้า รู้ว่าลักษณะกายภาพเป็นอย่างไร สามารถใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง ให้นักเรียนได้รู้จักสมบัติธรรมชาติและรู้จักรักและรักษาสมบัติเหล่านี้ เป็นการแก้ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่ต้นรากตรงจุดที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

✔️ที่ต่อโอกาสอื่น ๆ ก็เชื่อว่าไม่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ ได้ทรงพิจารณาเห็นว่า จะแก้ไขปัญหาคือต้องโอกาสได้ก็ต้องใช้การศึกษาเพื่อให้ตนเองได้ เริ่มแต่บรรดาลูกหลานของผู้ที่ต้องย้ายที่ทำงานเช่นพวกกรรมกร ก่อสร้างก็ทรงพระวิตกว่า เด็กเหล่านั้นจะไม่ได้เรียนเพราะต้องย้ายที่ไปตาม

งานของพ่อแม่ จึงทรงจัดให้มีโรงเรียนตามจุดที่ก่อสร้างเท่าที่ทรงจะจัดการได้ เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นต่อไป ผู้ที่ขาดทุนทรัพย์ก็ทรงสนับสนุนด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ โดยมากทรงลงพระกำลังพระราชนิพนธ์หนังสือตีพิมพ์จำหน่าย รวมไปถึงการศึกษาพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นทางการศึกษาของผู้ที่ไม่สามารถเข้าศึกษาในระบบโรงเรียนธรรมดาได้ ก็ไม่ได้ทรงละเลย มีการจัดตั้งมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ๑ มูลนิธิสนับสนุน

✔️ที่ต่อโอกาสทุกพลภาพก็ทรงมีโครงการที่จะให้การศึกษา รวมไปถึงการจัดหาเทคโนโลยีมาช่วย มีการตั้งมูลนิธิราชสุดาขึ้นดูแล แม้ผู้ที่ทุกพลภาพอื่น ๆ พันวัยอันจะเรียนวิชาการ ก็มีได้ทรงปล่อยไว้ให้เป็นภาระสังคม ได้ทรงพยายามให้ฝึกอาชีพ ทหารผ่านศึกผู้พิการก็พระราชทานความช่วยเหลือให้ฝึกอาชีพต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากงานต่าง ๆ ในมูลนิธิสายใจไทย เป็นต้น

✔️การศึกษาของผู้ที่ผิดปกติ เช่น พวกที่เป็นออทิสติก ก็ทรงพยายามจัดการทั้งวิธีการในห้องเรียน วิธีการบำบัดแบบต่าง ๆ ที่ทรงเห็นว่าสมควรใช้ก็โปรดให้นำมาใช้ ตลอดจนการศึกษาของผู้ต้องขัง ก็ทรงสนับสนุนให้ฝึกอาชีพสนับสนุนให้มีคอมพิวเตอร์ให้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ

✔️พระมหากรุณาธิคุณเรื่องการศึกษาไม่จำกัดอยู่เฉพาะภายในประเทศ แม้ภายนอกประเทศก็ทรงมีโครงการช่วยเหลือทั้งในประเทศลาว ประเทศกัมพูชา และประเทศพม่า รวมไปถึงการศึกษาอันอาจเรียกได้ว่าระหว่างประเทศ คือ การศึกษาของผู้ลี้ภัยเห็นได้จากโครงการการศึกษาเมื่อมีชาวกัมพูชาอพยพเข้ามา

ความสนพระทัยในเรื่องการศึกษาของผู้ลี้ภัยเป็นเหตุให้ทรงพระปราชญ์เรื่องนี้ต่อ UNHCR ว่าผู้ลี้ภัยที่ลี้ภัยพลัดถิ่นไปนานเด็กที่เกิดในค่ายอพยพจำเป็นต้องได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นไม่ใช่ได้รับการศึกษาเพียงขั้นพื้นฐาน เพราะเห็นว่าจะกลับไปบ้านเมืองก็ต้องมีความรู้ไป

ประกอบอาชีพหรือมีพื้นฐานการศึกษาที่จะไปศึกษาให้สูงขึ้นได้

หรือแม้จะอยู่ในประเทศที่ลี้ภัยหรือไปประเทศที่สาม ประเทศเหล่านี้ก็ย่อมต้องการทรัพยากรบุคคลที่มีการศึกษาจะได้ไม่เป็นปัญหาเศรษฐกิจ สังคม เมื่อรับไปแล้ว ด้วยเหตุนี้เอง UNHCR จึงได้ตั้ง Refugee Education Trust ขึ้น เพื่อให้ผู้ลี้ภัยได้มีโอกาสศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา UNHCR ได้กราบบังคมทูลเชิญทรงเป็นกรรมการ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชดำริว่า การจะทำงานให้ได้ผลอย่างแท้จริงต้องมีข้อมูลที่ถูกต้อง ต้องทราบสถานการณ์ความเป็นมาเป็นไปแห่งปัญหา ก่อน จึงเสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษาการดำเนินงานที่จุดที่เกิดปัญหา ณ ประเทศแทนซาเนีย การทรงมีชี้ให้เห็นความเป็นนักวิชาการและนักการศึกษาที่มั่นคงไม่ทำการใด ๆ โดยไม่มีหลักฐานหรือเข้าใจงานให้ถ่องแท้ก่อน

ในส่วนของการวางแผน ทรงมีโครงการดำเนินการพัฒนาทั้งบุคคลและทรัพยากรเกี่ยวกับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาบุคคลมีทั้งการเสริมความรู้แก่ครูอาจารย์ การหาแหล่ง

เงินทุน การ จัดสรรทุนให้ได้ไปศึกษา อบรม ดูงานในต่างประเทศ นับเป็นการสร้างกำลังคนทางการศึกษาอย่างแท้จริง

นอกจากนี้แล้วยังทรงพัฒนาการศึกษาด้วยการผสมผสานศาสตร์ต่าง ๆ เข้าไว้ เพื่อทำให้การศึกษาสัมฤทธิ์ผลสมบูรณ์ เช่น โครงการอาหารกลางวัน โครงการสหกรณ์ในโรงเรียน โครงการ

สวนพฤกษศาสตร์ ฯลฯ โครงการเหล่านี้ทรงจัดให้มีตามสภาพที่อำนวยเพื่อประหยัดทรัพยากรและเพื่อให้โครงการสำเร็จผลอย่างไม่ยากลำบากมากนัก

พระราชกรณียกิจอันก่อปรด้วยคุณประโยชน์เป็นอเนกนี้ ประมวลลงเป็นปรัชญาพื้นฐานได้ว่าสิทธิอันชอบธรรมอันมนุษย์จะพึงได้คือ การได้รับการศึกษา การได้มีพอกิน ฉะนั้นมนุษย์ได้สิทธิทั้งสองนี้ก็ย่อมจะดูแลตัวเองได้ สามารถอยู่อย่างมนุษย์ รู้หน้าที่ ปฏิบัติตนได้ถูกต้องใน

สังคม และรู้จักใช้สิทธิด้านอื่นโดยชอบธรรมได้ เมื่อพัฒนาบุคคลในชาติได้ การพัฒนาด้านอื่นก็จะ เป็นไปอย่างเหมาะสม

บรรลุลดประสงค์ และมีสมดุลงระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับทางจิตใจ เป็นการวางรากฐานให้บ้านเมืองวัฒนาถาวรต่อไปได้

พระราชเหตุแห่งความที่ทรงเป็นนักครุศาสตร์ผู้เปี่ยมไปด้วยวิชาการ คุณธรรม ความคิดอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่แผ่นดินไทยอย่างใหญ่หลวง สภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงมีมติเป็นเอกฉันท์ ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติยศให้ปรากฏในวงการวิชาการและเพื่อแสดงความจงรักภักดีอันมั่นคงแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสืบไป

เขียนเรียงโดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล

และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
9